

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Bakalaura darbs

Aut dedere aut judicare attiecībā uz starptautiskajiem noziegumiem

6. semestra students

Domenico Ricardo Grazioso Davila

dg08092

Zinātniskais vadītājs

Lekt. Māris Lejnieks

Rīgā, 2011

Satura radītājs

Satura radītājs	2
Ievads.....	3
1. Saistības nošķiršana no citiem līdzīgiem jēdzieniem.	4
2. Genocīds	8
2.1 Rakstiskie avoti.....	8
2.2 Prakse un opinio juris	12
2.3 Doktrīna	15
3. Nelikumīga gaisakuģu sagrābšana	19
3.1 Rakstiski avoti.....	19
3.2 Lockerbie lieta	22
4. Kara noziegumi	26
4.1 Rakstiski Avoti	26
4.2 Prakse un opinio juris	30
5.Noziegumi pret cilvēci.....	34
5.1 Rakstiskie Avoti.....	35
5.2 Prakse un opinio juris	37
5.3 Doktrīna	39
Kopsavilkums	43
Anotācija (latviešu valodā).....	44
Anotācija (angļu valodā)	45
Izmantoto Avotu saraksts	46

Ievads

Doktrīnā ir atrodama aktīva diskusija par to, vai pastāv pienākums izdot vai notiesāt (*aut dedere aut judicare*) pārkāpējus, kuri izdarījuši starptautisku noziegumu. Autors ar šo darbu vēlas konstatēt, vai ir pamats pieļaut, ka *aut dedere aut judicare* pastāv kā pienākums un kāds ir viņa juridiskais pamats, un, vai no esošā statusa ir iespējama attīstība uz citu statusu, piemēram, no vispārīga tiesību principa attīstīties līdz starptautiskajai paražai. Doktrīnā ir atrodami viedokļi *aut dedere aut judicare* saistības pastāvēšanas pamatošanai: (1) pienākums pastāv un tas izriet no plaši pieņemta starptautiska līguma, (2) pienākums pastāv un tas izriet no starptautiskas tiesību paražas un (3) pienākums pastāv jo, attiecībā uz tiem noziegumiem, kuri rada *erga omnes* atbildību, pārkāpēja neizdošana un nenotiesāšana būtu arī valsts pārkāpums un pārkāpums, kas rada *erga omnes* atbildību. Nošķirt, kas ir saistības pamats ir svarīgi jo, ja pamats ir (1), tad to izpildi var prasīt tikai starptautiskā līguma puses; ja pamats ir (2), tad no starptautisko paražu tiesībām varētu atkāpties tikai ja no valsts bija uzstājīgi iebildumi un, visbeidzot, ja pamats ir (3), tad, ja valsts neizpilda *aut dedere aut judicare* saistību, neizpilde piešķirtu *erga omnes* izrietošas tiesības jebkurām valstīm, lai realizētu savu jurisdikciju. Visbeidzot autors vēlas konstatēt, vai ir pamats runāt par izveidojušos starptautisko paražu, vai vismaz to iespējamo izveidošanos, attiecībā uz pienākumu pārkāpējus izdot vai notiesāt par starptautisko noziegumu izdarīšanu.

Autors izvēlējās četrus starptautiskus noziegumus, kuri ir apkaroti plašā apmērā (kara noziegumi, noziegumi pret cilvēci, gaisakuģu sagrašanās un genocīds), lai analizētu, uz kādu pamata tie tiek apkaroti un vai no tā pamata arī izriet pienākums izdot un notiesāt pārkāpēju vai nē. Starptautisko noziegumu regulējumu tiks analizēts izmantojot vēsturisko, salīdzinošo un teleoloģisko zinātniskās metodes.

Darba pamatā tiks izmantots Starptautisko tiesību komisijas īpašā ziņotāja Zdzislava Galicka (*Zdzislaw Galicki*), sagatavotais pētījums attiecībā uz *aut dedere aut judicare*, ka arī citu autoru, ka piemēram, M. Cherif Bassiouni un Antonio Cassese, starptautisko publisko tiesību speciālistu un starptautisko organizāciju viedokļi un pētījumi par to pašu tematu.

1. Saistības nošķiršana no citiem līdzīgiem jēdzieniem.

Pareizā *aut dedere aut judicare* saistības analīze prasa to nošķirt no citiem līdzīgiem un saistītiem starptautisko tiesību institūtiem. *Aut dedere* saistība ir ļoti tuva ar universālo jurisdikciju. Antonio Cassese, uzskata, ka, „Kamēr *aut dedere aut judicare* ir atšķirīga no universālās jurisdikcijas jēdziena, pastāv zināma pārklāšanās starp šiem diviem priekšstatiem.”¹ Šie jēdzieni ir viegli sajaucami, jo tie viens ar otru pārklājas, galvenokārt. tāpēc, ka tiem ir kopīgs mērķis - abi divi virzīti uz to, lai starptautiskie noziegumi nepaliktu nesodīti, nenotiktu un nevarētu atkārtoties. Šis mērķis arī tiek saukts par novēršanas universalitāti (*universality of suppression*)², kas nozīmē apkarot starptautisko noziegumu, bet ne jau nacionālajā mērogā, bet arī starptautiskā mērogā. Tomēr abi institūti atšķiras pēc savām funkcijām, proti, ar to, kādā veidā tie sasniedz šo mērķi. Universālā jurisdikcija ļauj jebkurai tiesai realizēt jurisdikciju attiecībā uz tiem noziegumiem, kurus nav izdarījuši valsts piederīgie un kuri tieši neaizskar valsts intereses³. Savukārt *aut dedere aut judicare* ir formulējums, kas parasti ir atrodams visdažādākās konvencijās un tās mērķis ir, lai visas valstis izmantotu visus iespējamus līdzekļus, lai aizturētu vainīgo un izdotu viņu vai to tiesātu tajā valstī, kur viņš aizturēts. Visi šie jēdzieni doktrīnā tiek nodalīti.

Mērķis apkarot konkrētu starptautisku noziedzīgu nodarījumu ir plaši atrodams gan doktrīnā, gan konvencijās. ANO īpašais ziņotājs savā pirmajā ziņojumā ir izteicies par *aut dedere aut judicare* saistību. ANO īpašais ziņotājs to definēja sekojoši: „Nav nevienas vietas, kur likumpārkāpējs varētu izvairīties no kriminālatbildības un varētu atrast, tā saukto, drošu patvērumu.”⁴ Savukārt, *Bassiouni* saka, ka universālās jurisdikcijas loģiskais pamats ir, „ka pastāv pārkāpumi, kas sava rakstura dēļ, aizskar visu valstu intereses [...]”

¹ Cassese, Antonio. *The oxford companion to International criminal law*. New York: Oxford University Press, 2009. 1008. p.

² Galicki, Zdzislaw. Preliminary report on the obligation to extradite or prosecute. United Nations document A/CN.4/571. of 7 June 2006. paragraphs 16-30

³ Amnesty International, *Universal Jurisdiction: The duty of States to enact and implement legislation* (London, September 2001), Introduction, p. 1.

⁴ Galicki, Zdzislaw. Preliminary report on the obligation to extradite or prosecute. United Nations document A/CN.4/571. of 7 June 2006. paragraph 18

tāpēc, universālās jurisdikcijas princips pieņem, ka katrai valstij ir ieinteresēta realizēt savu jurisdikciju, lai cīnītos pret pārkāpumiem, kurus visas valstis ir nosodījušas”⁵, tas ir, lai tie pārkāpumi nepaliktu nesodīti un tiktu novērsti.

Ir svarīgi, lai visas valstis atzītu, ka konkrētais pārkāpums ir jānovērš, tāpēc valstis mēdz noslēgt līgumus par pārkāpēju izdošanu un tiesāšanu un, lai nodrošinātu starptautisko noziegumu apkarošanu tiek izmantoti divi instrumenti: universālā jurisdikcija un *aut dedere aut judicare* saistība.

Universālā jurisdikcija tiek plaši aplūkota doktrīnā. Amnesty International skaidro, ka universālā jurisdikcija būtu kā pēdējais līdzeklis, lai nodibinātu jurisdikciju, kad visas pārējas jurisdikcijas ir izsmeltas, nodibinot jurisdikciju, kad „noziegumi ir izdarīti ārpus valsts teritorijas un nav saistīti ar valsti nedz cietušo pilsonības dēļ, nedz aizdomās turēto pilsonības dēļ un kuri neaizskar valsts pilsoņu intereses”⁶, tādējādi definējot universālo jurisdikciju kā *galīgo līdzekli*, kuru varētu izmantot tikai tad, kad nacionālās, aizsardzības un teritoriālās jurisdikcijas piemērot nav pamata. Autoram tuvāka ir Jūlijas Jerņevas raksta definīcija, kurā universāla jurisdikcija tiek definēta kā apstākļu kopums, kad „pie kriminālatbildības var saukt vainīgās personas saskaņā ar saviem nacionālajiem normatīvajiem aktiem neatkarīgi no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietas un vainīgo personības”⁷, tādējādi tas izriet vienīgi no valsts normatīvajiem aktiem. Pastāv viedoklis, ka valstīm ir *erga omnes* atbildība un no tā izriet tikpat saistošs pienākums nodibināt universālo jurisdikciju. Bet sekojot Jūlijas Jerņevas raksta definīcijai⁸ ir jāsaaka, ka universalitātes princips ir vairāk saistīts ar to, ka universālā jurisdikcija izpaužas pozitīvi, nevis ar no *erga omnes* atbildības izrietošo pienākumu. Līdzīgs ir Peter Malanczuk viedoklis, runājot par universālo jurisdikciju un universalitātes principu - „Valstis pieprasa sev jurisdikciju par visiem noziegumiem”⁹ un arī Ian Brownlie - „Valstis ir pieņēmušas [...] principu, kas pieļauj jurisdikciju pār nepilsoņu darbībām, kad apstākļi [...] attaisno dažu

⁵ Bassiouni, M. Cherif. *Crimes Against Humanity in International Law*. The Hague: Kluwer Law International, 1999. 229.p.

⁶ Amnesty International. *International Law commission: the obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)* London: Amnesty International Publications, 2009. 7.p.

⁷ Jerņeva, Jūlija. *Universālā jurisdikcija un noziegumi pret cilvēci*. Jurista Vārda Nr.45 (303) Otrdiena, 2003. gada 16. decembris

⁸ Turpāt.

⁹ Malanczuk, Peter. *Akerhurst's modern introduction to international law*. London: Routledge, 1999. 112 - 113.p.

noziedzumu veidu novēršanu kā starptautiskās politikas jautājumu.”¹⁰ Tāpēc arī Starptautiskā tiesa *Barcelona Traction* lietā ir pateikusi, ka šo principu var izmantot tikai dažreiz, izsakoties par *erga omnes* nepiemērojamību attiecībā uz prasībām, kas izriet no diplomātiskās aizsardzības.¹¹ Līdz ar to universālās jurisdikcijas nodibināšana ir nodalīta no *erga omnes* saistības un no mērķa novērst starptautiskos noziedzumus, tādēļ var attīstīties neatkarīgi un attiecībā uz noziedzumiem, kam nepiemīt *erga omnes* raksturs. To pašu secina arī Jūlija Jerņeva iepriekšminētajā rakstā¹². Tas arī ir būtiski *aut dedere aut judicare* saistības analizē, jo būdami ciešā sakarā ar universālo jurisdikciju, *aut dedere aut judicare* evolūcijai nebūtu jābūt saistītai ar noziedzumiem, kuru izdarīšana rada *erga omnes* atbildību. It īpaši tādēļ, ka *aut dedere aut judicare* ir saistīts ar indivīda atbildību, turpretī *erga omnes* ir saistīts ar valstu atbildību. Tomēr, ir jāatgādina, ka pastāv viedoklis, ka, neievērojot *aut dedere aut judicare* dažos gadījumos, tas var izraisīt *erga omnes* atbildību valstīm.¹³

Aut dedere aut judicare saistība ļauj valstīm praktiski īstenot gan universālo jurisdikciju, jo ja valsti ir saistīta izdod, tad universāla jurisdikcija tiktu realizēta, gan novēršanas universalitāti, jo nebūtu vieta nesodīšanai, gan *erga omnes partes*¹⁴, gadījumos ka tas izriet no konvencijām (piemēram attiecība uz genocīdu) jo noziedznieks vienmēr tiktu vai nu izdots, vai notiesāts. Šeit svarīgāk ir konstatēt faktu, vai pastāv vispārējā vēlme vai tieksme apkarot Starptautiskos noziedzumus. Mērķis tomēr ir izvairīties no nevēlamas rīcības atkārtotāšanās. *Aut dedere aut judicare* kalpo šim mērķim, tāpat kā universālā jurisdikcija kalpo *aut dedere aut judicare* saistībai, jo, ja mērķis ir, lai noziedzums paliktu nesodīts, tad valstīm ir jārealizē sava jurisdikcija katrā gadījumā, neatstājot vietu

¹⁰ **Brownlie, Ian.** *Principles of Public International Law*. New York: Oxford University Press, 7th ed. 2008. 305.p.

¹¹ Case concerning the Barcelona traction, light and power company, limited (Belgium v. Spain), second phase International Court of Justice. [1970] I.C.J. 3, *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited*, Preliminary Objections, Judgment. I.C. J. Reports 1964, p. 6

¹² **Jerņeva, Julija.** *Universālā jurisdikcija un noziedzumi pret cilvēci*. Jurista Varda Nr.44 (302) Otrdiena, 2003. gada 09. decembris

¹³ **Cryer, Robert.** *Prosecuting international crimes: Selectivity and the international criminal law regime*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 101-117 p. and **Amnesty International.** *International Law commission: the obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)* London: Amnesty International Publications, 2009. 7.-8.p.

¹⁴ **Ragazzi, Maurizio.** *The concept of international obligations erga omnes*. New York: Oxford University Press, 1997, 201.p

nenovēršanai. Bet kas ir *aut dedere aut judicare*? „Tā ir plaši izmantota formula lai noteiktu izvēles saistību par veicamām darbībām ar aizdomās turēto, kas ir iekļautas daudzos daudzpusējos starptautiskajos līgumos ar mērķi nodrošināt sadarbību dažādu veidu noziedzīgo uzvedību novēršanai.”¹⁵ Tas, kas vēl nav definēts, ir *aut dedere aut judicare* saistības raksturs, bet tas tiks analizēts turpmākajās darba nodaļās.

¹⁵ **Galicki, Zdzislaw.** Preliminary report on the obligation to extradite or prosecute. United Nations document A/CN.4/571. of 7 June 2006. paragraph 4

2. Genocīds

Genocīds ir definēts Romas Starptautiskas Krimināltiesas statūtos, bet Konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to ir piemērotāka genocīda analīzei, tā ir pieņemta 1948. gada 9. decembrī ANO Ģenerālajā Asamblejā (turpmāk- 1948.g. Genocīda Konvencija). Šai konvencijai ir pievienojušās 141 valstis.¹⁶ 1948.g. Genocīda Konvencijā ir teikts, ka genocīds ir „darbība, kas tiek izdarīta nolūkā pilnīgi vai daļēji iznīcināt kādu nacionālu, etnisku, rasu vai reliģisku grupu kā tādu: a) šādas grupas locekļu nogalināšana; b) nopietnu miesas bojājumu nodarīšana vai garīga kaitējuma radīšana šādas grupas locekļiem; c) tīša tādu dzīves apstākļu radīšana šādai grupai, kas aprēķināta, lai to pilnīgi vai daļēji fiziski iznīcinātu; d) pasākumu ieviešana, kuru mērķis ir novērst bērnu dzimšanu šādā grupā”.¹⁷ Romas Starptautiskas tiesas statūti genocīda definīcijai pievieno vienu darbību, kas nav ietverta konvencijā un tā ir - „tādu līdzekļu izmantošana, kuru mērķis ir novērst bērnu dzimšanu šādā grupā.”¹⁸ 1948.g. Genocīda Konvencijā var atrast ļoti interesantu *aut dedere aut judicare* regulējumu, turklāt, genocīds ir viens no tiem noziegumiem, kura pārkāpums rada *erga omnes* atbildību. Turpmāk tiks analizēts, vai *erga omnes* raksturs ietekmē valsts pienākumu pārkāpēju izdod vai tiesāt.

2.1 Rakstiskie avoti

Genocīds kā starptautisks noziegums ir ļoti nozīmīgs ar to, ka tā apkarošanas centieni starptautiskajā sabiedrībā ir plaši atzīti.

1948.g. Genocīda konvencija nebūt nav pirmā konvencija, kas regulē genocīdu un nav arī pēdējā. Turpmākajās nodaļās tiks apskatīts, ka šis noziegums kaut netiešā veidā jau bija ietverts, tā saucamajos, Nirnbergas statūtos vai Starptautiskā Kara tribunāla statūtos,

¹⁶ 1948.g.Konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to. ([Latvijas Vēstnesis, 60 \(2825\), 17.04.2003](#))

¹⁷ Ibid. 2.pants

¹⁸ Romas Starptautiskās krimināltiesas statūti. 6.pants Pieejams: " Latvijas Vēstnesis ", 97 (2672), 28.06.2002.

šajos avotos ir atrodams genocīda definīcijas aizsākums. Nirnbergas procesu laikā prokurori savos iesniegumos Starptautiskajam Kara tribunālam bieži lietoja šo terminu, tomēr tas nav atrodams Nirnbergas tribunāla galīgajos spriedumos.¹⁹ Statūtos nebija ietverta atšķirība starp noziegumu pret cilvēci un genocīdu un tādiem noziegumiem, kuri aizskar aizsargāto grupu pārstāvjus, visi iepriekšminētie noziegumu veidi tika pieskaitīti pie noziegumiem pret cilvēci.²⁰

Tomēr praksē šos divus jēdzienus sāka nodalīt un rezultātā tapa 1948.g. Genocīda konvencija. Konvencijas ievadā ietverta atsauce uz Ģenerālās Asamblejas rezolūciju, lai norādītu, ka konvencijai ir plašs atbalsts. Ģenerālās Asamblejas rezolūcijā genocīds raksturots kā „noziegums, kas pārkāpj starptautisko tiesību normas un ir pretrunā Apvienoto Nāciju Organizācijas garu un mērķiem, un ka civilizētā pasaule to nosoda”²¹. Konvencijā tika pirmo reizi formulēta iepriekšminētā genocīda definīcija. Bet genocīda definīcija nav vienīgā lieta, ko šī konvencija ir atstājusi, tā atstāja ļoti veiksmīgu *aut dedere aut judicare* regulējumu.

1948.g. Genocīda Konvencijas pirmajā pantā minēts konvencijas mērķis – genocīda novēršana, kuru visas puses apņemas sasniegt. Bet atšķirībā no citām konvencijām kur šis mērķis ir formulēts abstrakti, 1948. Genocīda konvencijas pirmais pants, ar vārdu „apņemas”, visam pusēm uzliek par pienākumu šo noziegumu apkarot.²² Mērķis novērst genocīdu līdz ar to kļūst vairāk konkrēts un ir sasītošs daudz vairākām pusēm. Autors jau darba pirmajā nodaļā minēja, ka šis mērķis parasti netiek sasniegts, jo persona, kas tiek turēta aizdomās par genocīda veikšanu tiek dažādos veidos aizsargāta. Autors uzskata, ka izstrādājot 1948.g. Genocīda konvenciju visam pusēm bija skaidrs, ka, lai novērstu

¹⁹ **Schabas, William A.** *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. United Nations audiovisual library of international law. United Nations. 2008. 1.p. available at: (http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/cppcg/cppcg_e.pdf) last time checked on 22.05.2011

²⁰ Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis ("London Agreement"). Article 6. (c) „Nuremberg Charter” available at: (<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b39614.html>) last time checked on 22.05.2011

²¹ **Schabas, William A.** *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. United Nations audiovisual library of international law. United Nations. 2008. 1.p. available at: (http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/cppcg/cppcg_e.pdf) last time checked on 22.05.2011

²² 1948.g. Konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to. 1.pants ([Latvijas Vēstnesis, 60 \(2825\), 17.04.2003](#))

genocīdu ir nepieciešams veikt noteiktus pasākumus, šinī gadījumā tas ir pārkāpēju notiesāt vai izdot.

Parasti, kā turpmāk tiks norādīts, pastāv dažādi izņēmumi attiecība uz pārkāpēja izdošanu. Viens no šiem izņēmumiem attiecināms uz valsts galvu un citiem valsts administrācijas darbiniekiem piešķirto imunitāti attiecība uz šādiem noziegumiem. Tomēr 1948.g. Genocīda konvencijā it kā šis gadījums jau bija paredzēts un tieši pēc genocīda definīcijas nosaka, ka valstīm ir pienākums izmeklēt noziegumus neatkarīgi no izdarītāja personības²³.

Attiecībā uz notiesāšanu Konvencija skaidri nosaka ka par noziegumiem ir jātiesā tajā valstī, kurā noziegums izdarīts vai jānodod starptautiskajai šķīrējtiesai²⁴. Dažiem šķiet šis formulējums liecina par to ka nemaz nevar runāt par *aut dedere aut judicare*, jo it kā pienākums notiesāt²⁵ būtu tikai tai tiesai, kas atrodas noziegumu izdarīšanas vietā, šis viedoklis apstiprinājās arī atsevišķu autoru publicētajos komentāros par 1948.g. Genocīda konvenciju, runājot par *aut dedere aut judicare*: „VII pants [...] skaidri neiekļauj šo klauzulu”²⁶. Vēl vairāk, komentāru autore saka, ka analizējot vēsturiski, pienākas apgalvot, ka *aut dedere* nav atzīstams kā pienākums, kas uzlikts valstīm konvencijas ietvaros²⁷. Irāna mēģināja šo klauzulu ieviest²⁸, tomēr dažam valstīm, tas likās kā aizvietoējums jau iepriekš noraidītājai universālajai jurisdikcijai. Tomēr, citi autori, kuriem autors sliecas piekrist vairāk, uzskata, ka šo konvencijas pantu ir jāiztulko sistemātiski, tas ir, kopsakarā ar pārējiem pantiem.²⁹

Attiecībā uz izdošanu 1948.g. Genocīdu konvencija nosaka, ka, ja ir lūgums no citas puses pārkāpēju izdot, tad tai arī jāapņemas izdošanu garantēt³⁰. Vissvarīgāk Konvencijas taisīšanas laikā bija izslēgt iespēju atsaukties uz politisko noziegumu kā pamatu pārkāpēju

²³ Ibid. 4. pants

²⁴ Ibid. 6. pants

²⁵ **Cryer, Robert.** *An introduction to International Criminal law and procedure.* Cambridge University Press: Cambridge, 2010. p.70

²⁶ **Gaeta, Paola.** *The UN Genocide Convention.* Oxford University Press: New York, 2009. 304.p.

²⁷ Ibid. 307.p.

²⁸ UN doc. A/C.6/218

²⁹ **Cryer, Robert.** *An introduction to International Criminal law and procedure.* Cambridge University Press: Cambridge, 2010. p.70

³⁰ 1948.g.Konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to.7. pants. ([Latvijas Vēstnesis, 60 \(2825\), 17.04.2003](#))

neizdošanai³¹. Bet vai varētu pastāvēt vēl kāds iebildums, lai pārkāpēju neizdotu? Parasti kā pamatu varētu piedāvāt faktu, ka konkrētā valsts nav 1948.g. Genocīda konvencijas puse, tad arī no viņa nevarētu prasīt konvenciju izpildīt, tomēr ir plaši atzīts, kā tiks analizēts tālāk, ka konvencijā izklāstītu darbību kriminalizācija ir ieguvusi *jus cogens* raksturu, un tādēļ neviena valsts nevarētu atteikties pārkāpēju izdot, tomēr tas nebūt nenozīmē to, ka *jus cogens* raksturs ļautu jebkurai valstij realizēt savu jurisdikciju. Jurisdikcijai jābūt pamatota uz citu likumīgi pieņemamu pamatu.³² Bet komentāru autori sniedz citus argumentus, kuriem darba autors piekrīt, lai pamatotu, ka nedrīkst atkāpties no pienākuma pārkāpēju izdot: (1) to darīt būtu pretrunā ar konvencijas mērķiem, proti, novērst nozieguma nesodīšana (*impunity*), (2) izdarīt atrunu attiecībā uz šo pantu būtu pretrunā ar Vīnes Konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 19(c) pantu, jo tas ir nesavienojams ar konvencijas objektu un mērķi³³ un (3) no esošas starptautiskās prakses izriet, ka atrunas ar konstitucionālu raksturu nav ņemamas vērā (*overridden*).³⁴ Tādēļ *aut dedere aut judicare*, kaut arī nav tieši iekļauts konvencijā, ir piemērojams praksē, tikmēr, kamēr pārkāpējs tiktu notiesāts, un nebūtu vieta nesodīšanai (*impunity*), tad nav svarīgi kurus līdzekļus izmantoja: izdošana vai notiesāšana.

Romas Starptautiskās krimināltiesas statūti savukārt paredz, ka izdošana notiek tikai tad, ja valsts nevar, vai negrib notiesāt. Jautājums tiek risināts ne caur *aut dedere aut judicare* bet ka *aut transferre aut judicare*, tas nozīme ka statūti tikai paredz iespēju cilvēku izdot Starptautiskajai krimināltiesai vai izdot tikai ar Krimināltiesas atļauju³⁵, jautājums ir par to vai tomēr pastāv iespēja, pamatojoties uz Romas Starptautiskā krimināltiesās statūtiem, prasīt izdošanu citai valstij un vai šī prasība ir saistoša. Romas Starptautiskās krimināltiesās Statūtu komentāros var atrast atbildi. Romas Statūti cenšas izvairīties no termina „izdot” un tāpēc ievieša terminu „nodot” , lai uzceltu krimināltiesas pārkāpumu un dotu pamatu vertikālam attiecībām, kas pastāv starp krimināltiesu un valstīm.³⁶ Vārdu sakot, jautājums par izdošanu tiek apiets.³⁷ Var apgalvot, ka saistība pati

³¹ **Gaeta, Paola.** *The UN Genocide Convention.* Oxford University Press: New York, 2009. 282.p.

³² *Ibid.* 287.p.

³³ Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. 19 (c). PANTS. pieejams: (“Latvijas Vēstnesis”03.04.2003 52 (2817)),

³⁴ **Gaeta, Paola.** *The UN Genocide Convention.* Oxford University Press: New York, 2009. 289.p.

³⁵ Romas Starptautiskās krimināltiesas statūti. 107. un 108. pants Pieejams: (" Latvijas Vēstnesis ", 97 (2672), 28.06.2002.)

³⁶ **Schabas, William A.** *The international Criminal Court: a commentary on the Rome Statute.* Oxford University Press: New York, 2010. 1058.p.

par sevi jau ir ļoti stipra tikai balstoties uz konvencijām. Tomēr šī nozieguma novēršanai ir paredzēti citi saistoši faktori, kuri spēlē būtisku lomu pārkāpēja faktiskā izdošanā un tie ir rodami valstu praksē. Bez Romas Starptautiskās tiesas statūtiem, līdzīgi statūti ir Dienvidslāvijas³⁸ un Ruandas³⁹ tribunāliem. Praksē var atrast daudz piemērus kuri attiecas uz *aut dedere aut judicare* saistības piemērošanu

2.2 *Prakse un opinio juris*

Vēlme apkarot šo noziegumu pastāv starptautiskajā sabiedrībā. Ir daži piemēri, kuri ir atrodami doktrīnā par izdošanu par genocīda izdarīšanu. Varētu domāt ka vissvarīgāko praksi ir izraisījušas Ruandas un Dienvidslāvijas tribunālu prakse. Tomēr nevajag aizmirst, ka tas nav *aut dedere*, bet *aut transference* un, ka procesuālajam attiecībām šajos gadījumos piemīt cits raksturu, tāpēc vajag vērtēt vai tas der šim darbam. Protams, nevar noliegt ka tas gan der mērķim noziegumu novērst, un ka prakse tur ir plaša, bet tas attiecas uz noziegumiem kuri izdarīti tikai konkrētajos ietvaros, ka šķiet, ka runāt par izveidojušos paražu nevar, to pašu nevar apgalvot par Romas Starptautisko krimināltiesu. Tomēr nevajag aizmirst, ka izdošana ir iespējama, Starptautiskās krimināltiesas ietvaros, tikai ar zināmiem ierobežojumiem. Šim darbam vismaz vajadzētu nošķirt kad bija izdošana un kad nodošana tiesai.

Amnesty International sava pētījumā apkopoja dažus piemērus, kuros tiesas izteicās par *aut dedere aut judicare*. Austrālijā lietā saistība ar *Arabunna People* tiesa teica, ka pastāv saistība notiesāt vai izdod pārkāpēju kas izriet no starptautisko paražu tiesībām, attiecība uz genocīdu⁴⁰. Spānija, savu prasību izdod piecus Gvatemalas virsniekus, kuri

³⁷ **Gaeta, Paola.** *The UN Genocide Convention.* Oxford University Press: New York, 2009. 281.p.

³⁸ Statute of International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia available at: (<http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/icty/icty.html>) last time checked on: 19.05.2011

³⁹ Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda available at: (<http://www.unict.org/Legal/StatuteoftheTribunal/tabid/94/Default.aspx>) last time checked on: 19.05.2011

⁴⁰ **Amnesty International.** *International Law comission: the obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare).* London: Amnesty International Publications, 2009. 24.p

tika turēti aizdomas par genocīdu, pamatoja, nosakot, ka pastāv saistība izdod vai notiesāt un, ka tas izriet no *jus cogens* rakstura, kas genocīda aizliegumam piemīt.⁴¹ Gvatemala, atbildot uz Spānijas prasību noraidoši, gan teica, ka pastāv saistība pārkāpējus izdot vai notiesāt, un tad, virsnieku neizdošana neliedz citam institūcijām uzsākt tiesvedību.⁴² Tiesvedība tomēr netika uzsākta un viens virsnieks tagad ir deputāts Gvatemalas parlamentā⁴³.

Autors, salīdzinot dažādus avotus⁴⁴, vēl atrada dažus citus piemērus. Pirmais ir *Barbie* lietā, kurā noziedznieks atradās Bolīvijā, un pēc vairākiem Francijas prasījumiem tika izdots notiesāšanai, Klaus Barbie tika turēts aizdomās par kara noziegumiem un par noziegumiem pret cilvēci, bet daudzi no viņa noziegumiem bija ar genocīda raksturu. Cassese saka, ka Bolīvija vairāk piekrita izdošanai politisku apsvērumu dēļ.⁴⁵

Meksika veica vienu izdošanu sakara ar *Cavallo* lietu. Rikardo Kavalo (*Ricardo Cavallo*) bija Argentīnas virsnieks, kurš bija apsūdzēts par genocīdu un terorismu. Viņš tika aizturēts Meksikā un izdots Spānijai notiesāšanai. Šis ir viens no retajiem gadījumiem, kad izdošana veica viena valsts, kurā pārkāpējs atrodas, bet nav viņas pilsonis, un par noziegumiem, kas pastrādāti citā valstī, un izdeva trešajai valstij tiesāšanai. Spānija savu prasību pamatoja līdzīgi, ka darīja Gvatemalas virsnieku lietā, proti, saistība izriet no *jus cogens* normas.⁴⁶

⁴¹ Ibid. 26.p

⁴² Ibid

⁴³ Ibid. In this source it's shown that the case in Spain is known as *Rios Montt* case who is deputy of Guatemala's parliament now. For the list of the parliament see number 126 in official Parliament web page: (<http://www.congreso.gob.gt/gt/diputados.asp>) last time checked on: 20.05.2011

⁴⁴ Informācija iegūta salīdzinot timeklī atrasta informācija: (<http://preventgenocide.org/punish/extradition/index.htm>) pēdējo reizi apskatīts 20.05.2011 un Cassese grāmatu: **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law*. New York: Oxford University Press, 2009. 1008.p

⁴⁵ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law*. New York: Oxford University Press, 2009. 598. p. – 600.p.

⁴⁶ Ibid. 633. p. – 634.p.

Demanjuk lietā pārkāpējs, kas bija apsūdzēts par genocīdu, tika izdots no ASV uz Izraēlu, lai varētu sākt kriminālprocesu,⁴⁷ tomēr viņu nenotiesāja jo neizdevās pierādīt, ka viņš bija tas pats „Ivan the terrible”⁴⁸. 2009. g. Demanjuk tika izdots Vācijas tiesai⁴⁹. *Milosevič* lietā apsūdzētais tika *nodots* Bijušās Dienvidslāvijas kara noziegumu tribunālam. *Priebke* lietā, kurā pārkāpēju atrada kāds žurnālists Argentīnā un Argentīnas augstākā tiesa nolēma viņu izdod pamatojoties uz genocīda nozieguma *jus cogens* raksturu.⁵⁰ Tomēr Itālija notiesāja noziegumu pēc viņu kriminālkodeksa, jo viņiem bija bažas, ka tas varētu būt pretrunā ar *nullum crimen sine lege* principu.⁵¹ *Statič* lieta kur pārkāpējs bija *nodots* Bijušās Dienvidslāvijas kara noziegumu tribunālam, starp citiem noziegumiem, par genocīda izdarīšanu.⁵²

Ir vel viena svarīga lieta kuru ir vērts kaut vai pieminēt šajā darbā. Tas ir tas, ko Hāgas Starptautiska tiesa teica attiecībā uz 1948.g. Genocīda Konvenciju, pazīstama kā *Atrunu* lieta. Tajā lietā tiesa teica, ka „Pamatprincipi kas ir ietverti Konvencijā, ir principi, kurus civilizētas nācijas ir atzinušas kā saistošus valstīm, pat ja nav saistības, kas izriet no konvencijām”⁵³ un pēc tam arī saka, ka no tā izriet, pienākums cīnīties pret genocīdu.⁵⁴ Tiesa uz *Reservations* lietu arī atsaucas *Bosnian Genocide* lietā, sakot ka tiesības un pienākumi kas izriet no konvencijas ir *erga omnes* tiesības un pienākumi.⁵⁵

Bet par ko šī kāzusi liecina? Tas tiks analizēts kopā ar citu juristu un speciālistu domām, kas ir ietvertas doktrīnā.

⁴⁷ Ibid. 641.p. – 642.p.

⁴⁸ **Cryer, Robert.** *An introduction to International Criminal law and procedure.* University Press: Cambridge, 2010. 66.p.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Fallo numero P. 457. XXXI 02-11-1995 *Priebke, Erich* Solicitud de Extradición -Causa N° 16063/94-.

Párrafo 2 disponible en: (http://www.csjn.gov.ar/cfal/fallos/cfal3/ver_fallos.jsp?id=63467&fori=ROP00457.312) visto última vez en 20.05.2011

⁵¹ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law.* New York: Oxford University Press, 2009. 879.p.

⁵² Ibid. 931.p.

⁵³ Reservations to the Convention on Genocide, Advisory Opinion : I.C. J. Reports 19-51, p. 1.5. at 23

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 1996, p. 595, paragraph 31.

2.3 Doktrīna

Protams, ka galīgus secinājumus nevar sniegt tikai balsoties uz darbā piedāvātājām lietām, jo būtu jāņem vērā daudzu citu valstu praksi, bet tomēr prakses izklāsts šajā darbā dod pamatu analizēt saistības pamatu. Autors teica ievadā, ka mēdz būt trīs pamati *aut dedere aut judicare* saistībai: (1) starptautiskais līgums, (2) starptautisko paražu tiesības un (3) pārkāpēja neizdošana varētu izraisīt *erga omnes* atbildību valstīm.

Nevar noliegt ka izdošana pamatojas uz starptautiskiem līgumiem, jo bez tā *aut dedere aut judicare*, kas principā ir procesuāla rīcība, nevarētu īstenot. Procesuālām normām ir nepieciešams materiālā norma uz kuru pamatoties. Bet vai tas izslēdz Starptautisko paražu tiesību izveidošanas iespējamību? Nē, jo paražu norma tikpat labi varētu noteikt ka starptautiskos līgumos vienmēr ir jābūt *aut dedere aut judicare* formulējumam. Kā jau tika minēts, pastāv dažādi viedokļi par to vai no 1948.g. Genocīda konvencijas izriet pienākums izdot vai notiesāt pārkāpēju⁵⁶, bet tas izriet no pantu sašaurināto iztulkošanu, loģiskāk būtu tomēr iztulkot konvencijas 6. pantu sistemātiski un nevis sašaurināti.

Attiecība uz Starptautisko paražu normām, dažiem ir bažas par to vai no vienas konvencijas, kurā tik skaidri nav atrodams *aut dedere aut judicare* formulējums varētu izveidoties starptautisko paražu tiesība⁵⁷, citi norada uz to ka pastāv paraža attiecībā uz genocīdu, bet kas neizriet no 1948.g. Genocīda konvencijas teksta par izdošanu un notiesāšanu, bet no pienākumiem, kas izriet no konvencijas teksta pienākuma veikt pasākumus, lai novērstu starptautiskos noziegumus.⁵⁸ Bet kādi ir šie pasākumi? Starp līdzekļiem ko var iekļaut konvencijās, lai novērstu genocīdu ir *aut dedere aut judicare*, ka

⁵⁶ **Gaeta, Paola.** *The UN Genocide Convention.* Oxford University Press: New York, 2009. 305.p. and **Cryer, Robert.** *An introduction to International Criminal law and procedure.* Cambridge University Press: Cambridge, 2010. p.70

⁵⁷ **Mitchell, Claire.** *Aut dedere, aut judicare: the extradite or prosecute clause in international law.* Graduate Institute of International and Development Studies. Geneva: 2009. pg 58

⁵⁸ **Cassese, Antonio.** *International criminal law.* New York: Oxford University Press, 2003. 302-303.p.

arī universālā jurisdikciju. Starptautiskā Šķīrējtiesa arī izteicas par to *Arunu* lietā⁵⁹. Analizējot, to ko teica tiesa: nepieciešamajai sadarbībai starp valstīm, lai cīnītos pret genocīdu ir vispārīgs raksturs. Sadarbībai ir vispārējs raksturs (*universal character*). Sadarbība, būdama abstrakta lieta, izpaužas pasākumos. Pasākumu mērķim ir jābūt cīnīties pret genocīdu, tad visiem pasākumiem kuru mērķi ir novērst genocīdu, arī piemistu vispārējs raksturs. Gan izdošana, gan notiesāšana ir pasākumi, ja tiem ir mērķis novērst genocīdu, tad tiem arī ir vispārējs raksturs. Izdošana un notiesāšana ir pasākumi, kas izslēdz viens otru, vai nu notiek izdošana, vai nu notiek tiesāšana, jo attiecība uz vienu un to pašu lietu, lieta nevar būt notiesāšanas stadijā divās valstīs, ja izdod, nevar notiesāt; ja notiesā, nevar izdod, citādi tas pārkāptu *ne bis in idem* principu – lietā atrastos divās jurisdikcijās⁶⁰, tāpēc mēdz strādāt ar *aut dedere aut judicare* formulējumu, kas principā ir iepriekšminēto kopsavilkums. *Aut dedere aut judicare* ir formulējums kas ļauj šiem pasākumiem īstenoties. Ja *aut dedere aut judicare* atrastos visos līgumos, lai īstenotu izdošanas vai notiesāšanas pienākumu, tad tas arī būtu pasākums, proti, genocīda novēršanas pasākums. Vadoties no Starptautiskās tiesas teiktā, secinājums ir, ka gan izdošana, gan notiesāšana, gan *aut dedere aut judicare* ieviešana starptautiskajos līgumos būtu pasākumi, ar vispārēju raksturu. Runājot par iepriekšminēto, gan Tiesa, gan *Cassese*⁶¹, izteicas arī izmantojot vārdus „vispārēja saistība”, bet vai šie vārdi attiecas uz starptautisko paražu tiesībām? Lai atbildētu uz šo jautājumu tiks analizēts ko teica *Cassese*. Sākumā, šķiet, viņš runa par starptautisko paražu tiesībām attiecībā uz visiem starptautiskajiem noziegumiem, kā liecina nodaļas virsraksts.⁶² Citi autori, saka, ka tur *Cassese* nepiekrīt Starptautiskās tiesas viedoklim par starptautiskam paražu tiesībām.⁶³ Tajā rakstā *Cassese* paskaidro, ka nepiekrīt viedoklim, ka varētu izveidoties starptautiska paraža attiecībā uz visiem starptautiskajiem noziegumiem, bet tomēr teica, ka attiecībā uz genocīdu un citiem noziegumiem ir izveidojusies „vispārēja saistība.”⁶⁴ Autoram šķiet, ka vārdi „vispārēja saistība” neattiecas uz starptautisko paražu tiesībām, jo *Cassese* balstās uz lietam kurās tiesa runa par *erga omnes* atbildību. Tad secinājums ir, ka tiesa izsakoties gan

⁵⁹ Reservations to the Convention on Genocide, Advisory Opinion : I.C. J . Reports 19-51, p. 1.5. at 23

⁶⁰ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law*. New York: Oxford University Press, 2009. 304.p

⁶¹ **Cassese, Antonio.** *International criminal law*. New York: Oxford University Press, 2003. 302-303.p.

⁶² Ibid. Chapter 16.1 Are there international customary rules obliging states to prosecute international crimes? 301.p.

⁶³ **Cryer, Robert.** *An introduction to International Criminal law and procedure*. University Press: Cambridge, 2010. p.70

⁶⁴ **Cassese, Antonio.** *International criminal law*. New York: Oxford University Press, 2003. 302.p.

Bosnian Genocide lietā, gan *Atrunu* lietā runāja par *erga omnes* atbildību, tāpēc nav pamats runāt par starptautiskajam paražu tiesībām. Argumentu (1) un (2) izslēgšanu noved pie (3) tas ir *aut dedere aut judicare* saistība pastāv un tas izriet no *erga omnes* atbildību.

Starptautiskā tiesa *Bosnian Genocide* lietā⁶⁵ saka, ka pienākumi un tiesības, kas izriet no 1948. g. konvencijas ir *erga omnes* pienākumi un saistības. Tas varētu nozīmēt daudz ko, bet autors vēlās vienkārši norādīt uz to, ka tas jau bijis pamats valstīm izpildīt *aut dedere aut judicare* saistību, jo, piemēram, Argentīna pamatoja izdošanu *Priebke* lietā, sakot, ka normām ir *jus cogens* raksturs. Vadoties no lietas kurās Spānija arī atzīst genocīda normas *erga omnes* raksturu un tas Spānijā būtu pamats izdod. Protams *jus cogens* un *erga omnes* nav tas pats, bet svarīgāks šajā ziņā ir ka valstis atzīst genocīda normas vispārīstošu raksturu, neatkarīgi no tā vai viņi to nosauc par *erga omnes* vai *jus cogens*. Doktrīnā runājot par genocīda normām autori reizēm saka, ka tām ir *erga omnes* raksturs⁶⁶ un reizēm, ka *jus cogens*⁶⁷. Liekas, ka nepastāv vienprātība doktrīnā par to, kāds ir genocīda normas raksturu, bet tāda problēma ir tikai šķietama. Tiesa jau izteicas par to, ka normām ir *erga omnes* raksturs. *Goodwin-Gil* savā rakstā paskaidro, ka ja noziegums izriet no *jus cogens* normas, pienākums realizēt jurisdikciju un uzsākt kriminālprocesu vai izdod pārkāpēju citai valstij, kurai būtu vairāki vai stiprāki pamatojumi uz to lietu ir *erga omnes* raksturu.⁶⁸ Vai genocīds ir noziegums, kas izriet no *jus cogens* normas? Atbild *Cassese*, runājot par 1948.g. Genocīdu konvencijas statusu „Šī norma jau ir viena starp *jus cogens* normām.”⁶⁹ Tad secinājums ir, ka Genocīds, pirmkārt, ir kļuvis par *jus cogens* normu, otrkārt, tā neizpilde izraisa *erga omnes* atbildību un, treškārt, valstīm ir *erga omnes* saistība notiesāt vai izdot pārkāpējus. Tas viss nozīme to, ka *aut dedere aut judicare* saistība ieviešana starptautiskajos līgumos izriet no *erga omnes* atbildības, genocīda gadījumā. Un ko tas nozīme? Ka taisot starptautisko līgumu par genocīdu, *aut dedere aut*

⁶⁵ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 1996, p. 595, paragraph 31.

⁶⁶ **Brownlie, Ian.** *Principles of Public International Law*. New York: Oxford University Press, 7th ed. 2008. 596.p.

⁶⁷ **Knoops, Geert-Jan Alexander.** *Theory and Practice of International and Internationalized Criminal Proceedings*. Kluwer law international: The Netherlands, 2005. 123 p.

⁶⁸ **Goodwin-Gill, Guy. S. and Talmon, Stefan.** *The reality of international law. Essays in honour of Ian Brownlie.* **Guy. S. Goodwin-Gill** *Crime in international Law: obligations Erga Omnes and the duty to prosecute.* p.220.

⁶⁹ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law*. New York: Oxford University Press, 2009. p.332.

judicare formulai vajadzētu būt iekļautai un valstis nevarētu neizdod vai nenotiesāt pārkāpējus.

Aut dedere aut judicare formula attiecībā uz genocīdu, ja tas jau ir ietverts konvencijā un tas netiek izpildīts, būtu pārkāpums, kas izraisītu *erga omnes* atbildību. Tā kā 1948.g. Genocīdu konvencija ir ar *jus cogens* statusu, tad visi pienākumi, kas izriet no konvencijas, ja tie netiktu izpildīti, izraisītu *erga omnes* atbildību.

Pastāv *erga omnes* pienākums iekļaut nākamajās genocīda konvencijās *aut dedere aut judicare* institūtu vai citu institūtu, kas veicinātu valstu sadarbību genocīda novēršanai, jo no tiesas teiktā izriet, ka tādi pasākumi, kas veicina sadarbību, ir ar vispārēju raksturu un ka tiesības un pienākumi, kas ir ietverti konvencijā, nav teritoriāli ierobežoti ar konvenciju.

3. Nelikumīga gaisakuģu sagrābšana

Vēsturiski runājot viens no pirmajiem regulējumiem, kurā bija atrodams kaut kas līdzīgs *aut dedere aut judicare* saistības definīcijai ir Hāgas konvencijas Tas tika parakstītas Hāgā 1970. Gādā. Līdz šim tai ir pievienojušas 185 valstis.⁷⁰ Nelikumīga gaisakuģu sagrābšana tiek definēta kā: „Katra persona, kura gaisa kuģī lidojuma laikā: a) nelikumīgi - ar spēku vai draudiem vai citādi iebiedējot, sagrābj gaisa kuģi vai veic tā kontroli, vai mēģina veikt kādu no minētajām darbībām, vai arī b) ir personas, kas veic vai mēģina veikt kādu no minētajām darbībām, līdzdalībniece, ir izdarījusi noziegumu”⁷¹ Bet tas, kas visvairāk raksturo konvenciju par nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu ir tā sauktā „Hāga formula”⁷², kas ir kļuvusi par paraugu daudzām citām starptautiskajām un reģionālajām konvencijām.⁷³

3.1 Rakstiski avoti

Šajā darbā tiks apskatīta 1970.g. Hāgas Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu (turpmāk- 1970. Hāgas Konvencija), jo tā ir analizēta Starptautisko tiesību komisijas pētījumā par *aut dedere aut judicare*.

1970.g. Hāgas konvencija veido vienotu sistēmu, kas garantē, ka pārkāpums vienmēr tiks apkarots. Sakot ar 2. pantu, kurā konvencija uzliek valstīm par pienākumu garantēt, lai

⁷⁰International civil aviation organization web page, status of the conventions, available in pdf on: (http://www2.icao.int/en/leb/List%20of%20Parties/Hague_en.pdf) last checked on: 22.05.2011

⁷¹ Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu. 1. Pants Pieejams:([Latvijas Vēstnesis, 89/90 \(804/805\), 08.04.1997](#))

⁷² **International Law Commission.** *Survey of multilateral conventions which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic “The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)”* document A/CN.4/630 . paragraph 90.

⁷³ For examples see: **International Law Commission.** *Survey of multilateral conventions which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic “The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)”* document A/CN.4/630. paragraph 108.

pārkāpumi tiktu sodīti.⁷⁴ Sodi vienmēr ir ar audzinošu raksturu un to mērķis ir apkarot noziedzīgu nodarījumu. Turpinot ar 4. pantu, kas regulē jautājumus par jurisdikciju, tajā valstīm uzlikts par pienākumu realizēt savu jurisdikciju trīs gadījumos: (1) kad nodarījums izdarīts gaisa kuģī, kas ir reģistrēts attiecīgajā valstī,(2) kad gaisa kuģis, kurā izdarīts noziegums, nosēžas valsts teritorijā un aizdomās turētais vēl atrodas tajā un (3) kad „noziegums izdarīts gaisa kuģī, kas bez apkalpes iznomāts nomniekam, kura pamatdarbības vieta vai, ja tam nav pamatdarbības vietas, pastāvīgā uzturēšanās vieta ir šajā valstī.”⁷⁵ Turklāt 4. panta otra daļa uzliek par pienākumu veikt visus iespējamus pasākumus, lai varētu realizēt savu jurisdikciju⁷⁶. 6. pants uzliek par pienākumu aizdomās turēto aizturēt tiklīdz viņš ierodas valstī.⁷⁷ 7. pants regulē pienākumu pārkāpējus notiesāt vai izdot (*aut dedere aut judicare*), tomēr šo pantu ir nepieciešams analizēt rūpīgāk.

1970.g. Hāgas konvencijas 7. pantā nosāka, ka: „ja Dalībvalsts, kuras teritorijā iespējamais noziedznieks ir atrasts viņu neizdod, tai bez izņēmumiem un neatkarīgi no tā, vai noziegums izdarīts tās teritorijā, jānodod lieta kompetentām valsts institūcijām, lai veiktu kriminālo tiesvedību. Šīm institūcijām saskaņā ar valstī spēkā esošām tiesību normām lēmums jāpieņem tāpat kā rupja nozieguma gadījumā.”⁷⁸. Gramatiski iztulkojot pantu jau ir skaidrs, ka konvencija īstenībā neuzliek par pienākumu pārkāpējus izdot, tomēr, izdošanai ir dota priekšroka par notiesāšanu, tomēr nesaistoša priekšrocība, bet tikai vēlāmā. Starptautisko tiesību komisijas sagatavotais pētījums ļauj šo pantu iztulkot teleoloģiski - tur ir atrodami valstu izteikumi gatavojot konvencijas projektu. Sākumā konvencija bija iecerētā tā, lai nebūtu pienākums nedz izdod nedz notiesāt, ar apsvērumu ka tas varētu apgrūtināt valstis, kurās ģenerālprokuroram ir pēdējais vārds attiecībā uz kriminālprocesa uzsākšanu.⁷⁹ Tomēr dažas valstis lūdza nostiprināt regulējumu, lai nebūtu

⁷⁴ Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu. 2. Pants Pieejams:([Latvijas Vēstnesis, 89/90 \(804/805\), 08.04.1997](#))

⁷⁵ Ibid 4. Pants.

⁷⁶ **International Law Commission.** *Survey of multilateral conventions which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic “The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)”* document A/CN.4/630 . paragraph 94.

⁷⁷ Ibid. Paragraph 95

⁷⁸ Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu. 7. pants. Pieejams:([Latvijas Vēstnesis, 89/90 \(804/805\), 08.04.1997](#))

⁷⁹ **International Law Commission.** *Survey of multilateral conventions which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic “The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)”* document A/CN.4/630 . paragraph 99.

vieta nesodāmībai (*impunity*).⁸⁰ Visbeidzot pants tika pieņemts tā kā ir, bet panta teksts ir divdomīgs un nav skaidrs vai tas rada pienākumus vai nē, it īpaši tādēļ, ka šis pants cenšas samierināt pretējus uzskatus, kas tika izpausti projekta komisijas laikā.

8. pantā ir atrodams cits ļoti interesants fakts - kaut arī tas uzliek par pienākumu gaisa kuģu sagrābšanu iekļaut visos turpmākajos izdošanas līgumos, tas tomēr neuzliek par pienākumu valstīm pārkāpēju izdot.⁸¹ Savukārt 8. panta (2) daļa, cenšas risināt izdošanas līguma neesamības gadījumus, nosakot, ka gadījumā, ja līgumu nav, tad valstis var „pēc saviem ieskatiem”⁸² izmantot konvencijas regulējumu kā pamatu izdošanai.

Attiecībā uz notiesāšanu 1970. Hāgas konvencija skaidri nosaka, ka ir pienākums tiesvedību uzsākt, lai notiesātu, tas ir - sākt kriminālprocesu. Tāpēc no konvencijas arī izriet pienākums notiesāt.

Konvencijas formulējums atstāj rīcības brīvību attiecībā uz citu svarīgu jautājumu - strīdu risināšanu. Piemēram, 12. pants, kura pirmā daļa regulē konvencijas iztulkošanas strīdus, tā 2. daļas arī nosaka, ka „parakstot vai ratificējot šo Konvenciju, vai tai pievienojoties, var paziņot par to, ka tā neuzskata iepriekšējā punkta noteikumus par saistošiem”⁸³ 24 valstis no 184 ir izmantojušas šo iespēju.⁸⁴ Šis jautājums ir svarīgs šim darbam, jo caur strīdu risināšanu varētu izveidot zināmo paražu. Bet, par spīti tam, ka ir ierobežota iespēja paražu attīstīt Starptautiskajā tiesā, par paražu veidošanos apliecina jau minētais fakts, ka daudzas konvencijas, reģionālas un universālas, izmanto šo pašu regulējumu. Tomēr to konvenciju skaits, kuras attiecas uz šo konkrēto noziegumu ir visai mazs.

Secinājums ir, ka attiecībā uz gaisa kuģa sagrābšanu vienīgā saistība izriet no konvencijas. Taču tādēļ, ka 1970. Hāgas konvencijā izmantotais formulējums atspoguļojas daudzās konvencijās, tas varētu liecināt par vienveidīgu praksi, tādējādi liecinot arī par to, ka sākusi veidoties starptautiska paraža iekļaut *aut dedere aut judicare* formulējumus starptautiskajās konvencijās, kas cenšas apkarot starptautiskos noziegumus.

⁸⁰ Ibid. paragraph 102.

⁸¹ Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu. 8. Panta. 1. rindkopa. Pieejams:<http://www2.icao.int/en/leb/lists/current%20lists%20of%20parties/allitems.aspx> (Latvijas Vēstnesis, 89/90 (804/805), 08.04.1997)

⁸² Ibid. 2. daļa

⁸³ Ibid 12. panta 2. daļa

⁸⁴ International civil aviation organization web page, status of the conventions, available in pdf on:

<http://www2.icao.int/en/leb/lists/current%20lists%20of%20parties/allitems.aspx> last checked on: 22.05.2011

Tomēr, lai runātu par paražām ir nepieciešams arī tās konstatēt valstu praksē. Lasītājam ir skaidrs, ka gaisakuģa sagrābšana nav no parastākajām parādībām, tomēr ir kāda interesanta lieta, kurā kaut arī nav tieši saistīta ar gaisa kuģa sagrābšanu, tomēr ir saistīta ar 1970.g. Hāgas konvencijas formulējumu, un ar noziegumiem attiecība uz gaisakuģiem: *Lockerbie* lieta. Šajā lietā arī atspoguļojas dažu valstu attieksme pret *aut dedere aut judicare* un varbūt, kas ir nozīmīgāk, ANO Drošības Padomes, ANO Ģenerālas Asamblejas un Hāgas Starptautiskas tiesas viedoklis attiecība uz *aut dedere aut judicare* formulējumu.

3.2 *Lockerbie* lieta⁸⁵

Šajā lietā parādās vairākas praktiskas problēmas attiecība uz *aut dedere aut judicare* saistības piemērošanu, kuras lietas spriešanas ietvaros izkristalizējās, un lietas skatīšanas gaitā arī tika risinātas. Vai izdošanas pienākums attiecas uz ārvalstniekiem, vai jāizdod arī savus pilsoņus?⁸⁶ Vai izdošanai ir jādod priekšroka iztiesāšanai?⁸⁷ Vai valstīm ir tiesības neizdod, ja tas apņemas notiesāt?⁸⁸ Vai iespējami ir izveidojies trešais variants - *aut transfere*?⁸⁹

Pirms lietas apstākļu izklāsta, būtu labi apskatīt kādā veidā 1970.g. Hāgas konvencijas *aut dedere aut judicare* formulējums atspoguļojās *Lockerbie* lietā piemērotajā

⁸⁵ The *Lockerbie* case (Libyan Arab Jamahiriya v. United Kingdom), order, ICJ Rep. 1992

⁸⁶ **Guy. S. Goodwin-Gill and Stefan Talmon.** *The reality of international law. Essays in honour of Ian Brownlie.* Chapter 9. Crime in international Law: obligations Erga Omnes and the duty to prosecute. 213. p.

⁸⁷ **Michael Plachta.** *The Lockerbie Case: the Role of the Security Council in the Enforcing of the Principle Aut Dedere Aut Judicare*, 212.p. available at: (<http://207.57.19.226/journal/Vol12/No1/120125.pdf>) last time checked on 22.05.2011

⁸⁸ **Guy. S. Goodwin-Gill and Stefan Talmon** *The reality of international law. Essays in honour of Ian Brownlie.* Chapter 9. Crime in international Law: obligations Erga Omnes and the duty to prosecute. 213. p.

⁸⁹ **Michael Plachta.** *The Lockerbie Case: the Role of the Security Council in the Enforcing of the Principle Aut Dedere Aut Judicare*,. available at:(<http://www.ejil.org/journal/Vol12/No1/ab4.html>) last time checked on 20.05.2011

Monreālas 1971. gada Konvencijā par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību⁹⁰. (Turpmāk- 1971. gada Monreālas Konvencija).

1971. g. Monreālas Konvencijas 5. pants uzliek par pienākumu realizēt visas jurisdikcijas, kuras ir paredzēts realizēt 1970. Hāgas konvencijas 4. pantā, bet ar vienu jurisdikciju vairāk, tas ir - realizējot jurisdikciju valsts teritorijā. 1971. g. Monreālas Konvencijas 6., 7. un 8. panti ir, oriģinaltekstā angļu valodā, vārds vārdā tie paši 1970. Hāgas konvencijas 6. Un 7. panti. 1970. Hāgas konvencijas 12. pants (2), kas regulē iespēju nenodot interpretēšanas un piemērošanas kārtības strīdus starp valstīm Starptautiskajai tiesai tā, kā tas ir regulēts 12. panta (1) daļā atspoguļojas 1971. Monreālas Konvencijas 14.(2) pantā. Vārdu sakot, 1971. g. Monreālas konvencijas regulējums attiecība uz *aut dedere aut judicare* ir ļoti līdzīgs 1970. Hāgas konvencijai. 1971. g. Monreālas konvenciju ir pieņēmušas 188 valstis, no kurām 24 veica atrunu saskaņā ar 14(1) pantu.⁹¹

Lietas⁹² apstākli ir sekojoši - 1988. gada 21. decembrī, aviokompānijas „Pan-american” reisa lidmašīna no Londonas uz Ņujorku eksplodēja virs Lokerbijas pilsētiņas Skotijā. Rezultāta gāja bojā 270 cilvēku, to skaitā lidmašīnas pasažieri, apkalpe un pilsētas iedzīvotāji.

Pēc vienotas ASV-Skotijas izmeklēšanas tika atrasti daži pierādījumi, kas vedināja izmeklētājus pie diviem Lībijas pilsoņiem. Pēc izmeklēšanas izrādījās, ka aizdomas turētie ir divas Lībijas amatpersonas, jo pēc ekspertīzi noskaidrojās, ka viņiem piederēja čemodānus, kuri nesa plastmasa sprāgstvielas, ar kurām tika uzspridzināta „Pan-American” lidmašīna. Gan ASV, gan Leilbritānija prasīja noziedznieku izdošanu, pamatojoties uz Monreālas konvencijas 7. pantu, kas uzliek par pienākumu piemērot *aut dedere aut judicare* saistību, un, proti (1) izdod visus tos, kuri tika apsūdzēti un uzņemt atbildību par Lībijas amatpersonu rīcību, (2) izdod visus pieejamo materiālus, un (3) samaksāt atbilstošu kompensāciju.

⁹⁰ Monreālas 1971. gada Konvencija par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību. Pieejama (*"Latvijas Vēstnesis"* 89/90 (804/805), 08.04.1997)

⁹¹ International civil aviation organization web page, status of the conventions, available in pdf on: (http://www2.icao.int/en/leb/List%20of%20Parties/Mtd71_EN.pdf) last time checked on: 17.05.2010

⁹² All the information related to the case it's an extract of **Michael Plachta**. *The Lockerbie Case: the Role of the Security Council in the Enforcing of the Principle Aut Dedere Aut Judicare*. available at: (<http://207.57.19.226/journal/Vol12/No1/120125.pdf>) last time checked on: 22.05.2011

Lībija tomēr atteicas izdot apsūdzētos sakot, ka viņi jau ir sākuši izmeklēt, un aicina ASV un Lielbritānijai sūtīt novērotājus kas varētu palīdzēt nozieguma izmeklēšanā. Lībija pamatoja savu lēmumu ar nacionālajiem tiesību aktiem, kuri aizliedz izdod Lībijas pilsoņus citām valstīm. Turklāt, Lībija teica, ka gadījumā, ja ASV un Lielbritānija nevar atzīt Lībijas jurisdikciju, tad lieta nododama Hāgas Starptautiskajai tiesai izlemšanai. Ne Lībija, nedz ASV un Lielbritānija neizdarīja atrunu 1971. g. Monreālas Konvencijas 14.1 pantam.⁹³

ASV un Lielbritānija vērsās ANO Drošības Padomē un Ģenerālajā Asamblejā ar lūgumu izteikties par notikušo. Drošības Padome ar rezolūciju 731 prasīja Lībijas Valdībai „Nekavējoties nodrošināt pilno un efektīvu reakciju tiem lūgumiem, lai veicinātu starptautisko terorismu novēršanu.”⁹⁴ un ar rezolūciju 748, kura tika izdota saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu VII nodaļu, nolēma, ka Lībijai vajag izpildīt ASV un Lielbritānijas prasības, un uzlika Lībijai naudas sodu.⁹⁵ Lībija vērsās Starptautiskajā tiesā, kura noraidīja prasību un atbalstīja Drošības Padomes rezolūcijas.

Lietā tika panākta vienošanās, ka Lībija izdos noziedzniekus Nīderlandei un Skotijas tiesa varēs tur viņus notiesāt. Tur tika izmantota bāze, kura tika pārveidota, lai tur varētu notikt tiesvedība. Tā saucās *Camp Zeist*. Viens no noziedzniekiem tika attaisnots, bet otram piesprieda ieslodzījumu.

Drošības Padome izmanto ANO Statūtu VII nodaļu tikai tad, kad varētu tikt apdraudēts pasaules miers. Ir dažas teorijas, kuras balstoties uz šādu Drošības Padomes rīcība vēlas izvirzīt - vai ar Drošības Padomes rezolūciju Lībijai uzliktais pienākums ievērot Monreāla konvenciju un vai ar to izveidojusies paraža, kas saista pārējās valstis to darīt? Nepieciešams rezolūcijas analizēt rūpīgāk, bet liekas, ka tomēr atbilde ir noliedzīga. Pirmkārt, Drošības padome izteicas, tā it kā šis pienākums attiecas tikai uz konkrētu gadījumu. Turklāt šis lēmums vairāk bija saistīta ar to, ka ir nepieciešams apkarot terorismu nekā ar to, vai ir saistība ieverot *aut dedere aut judicare*. Doktrīnā var atrast

⁹³ See: (http://www2.icao.int/en/leb/List%20of%20Parties/Mtl71_EN.pdf) last time checked on: 17.05.2010

⁹⁴ SC Res. 731 (1992), 21 January 1992. 3. Paragraph. Available at: (<http://www.un.org/documents/sc/res/1992/scres92.htm>) last time checked: 17.05.2011

⁹⁵ SC Res. 748 (1992), 31 March 1992. (Available at: <http://www.un.org/documents/sc/res/1992/scres92.htm>) last time checked: 15.05.2011

jautājumus, ka Ģenerālas Asamblejas rezolūcijas varētu interpretēt ka *opinio juris* un tādēļ tas kļūtu par pamatu atzīt *aut dedere aut judicare* par izveidojušos starptautisko paražu tiesību⁹⁶, tomēr apskatoties pēc balsojumiem un pēc valstu izteiktiem viedokļiem šis arguments tiek vājināts⁹⁷, tomēr ja pie Ģenerālas Asamblejas rezolūcijas tiek pieliktas klāt šīs abas divas Drošības Padomes rezolūcijas, apsvērumi par to, ka tas varētu interpretēt kā *opinio juris* vairs nav tik vāji. Bet tos tikai varētu izmantot, lai pamatotu izveidojušos starptautisko *aut dedere aut judicare* saistības paražu tiesības raksturu attiecībā uz visiem starptautiskajiem noziegumiem, un nevis tikai attiecībā uz gaisakuģu sagrābšanu. Visbeidzot ir jāņem vērā, to, ko Hāgas Starptautiskas tiesas tiesneši savās atsevišķajās domās teica, proti, ka valstīm ir suverens pienākums cilvēku neizdod, vai neizdod viņu notiesāt, un ka nepastāv starptautisks pienākums, kas viņiem uzliktu šādu saistību. Turpretī, citi tiesneši, kuri teica, ka Monreālas konvencijā ietvertie pienākumi ir saskaņā ar starptautiskām paražu tiesībām. Katra ziņā galvenais jautājums, kas tiesai bija jāizšķir bija par pieteicēja pienākumiem un nevis par *aut dedere aut judicare*.⁹⁸

Varbūt svarīgākais secinājums no *Lockerbie* lietas un no analizētajām konvencijām(1970. g. Hāgas un 1971. g. Monreālas) ir, ka tika konstatēta tieksme ietvert *aut dedere aut judicare* klauzulu starptautiskajās konvencijās. Par *aut dedere aut judicare* saistības pamatu attiecībā uz gaisa kuģa sagrābšanu, šķiet, nav pamats runāt, ka tikai kā konvencionālu pienākumu. Par starptautisko paražu nevar runāt, jo ne tikai valstu prakse ir visai maza, bet tā kas pastāv, ir ļoti pretrunīga, un nevar apgalvot, ka tai piemīt paražai nepieciešamais vienvērtīgums. Attiecībā uz gaisa kuģu sagrābšanu, nav pamats runāt par *erga omnes* saistību, jo trūkst pamats tās izveidošanai. Tad *aut dedere aut judicare* šim noziegumam ir tikai formulējums, kas ir plaši iekļauts konvencijās, un varētu izveidoties starptautisko paražu tiesības, jo ir atbalsts no ANO Drošības Padome.

⁹⁶ **Cryer, Robert.** *an introduction to International Criminal law and procedure.* Univerity Press: Cambridge, 2010. p.72

⁹⁷ **Cryer, Robert.** *Prosecuting international crimes: Selectivity and the international criminal law regime.* Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 107. p

⁹⁸ **Goodwin-Gill, Guy. S. and Talmon, Stefan** *The reality of international law. Essays in honour of Ian Brownlie.* **Guy. S. Goodwin-Gill** Crime in international Law: obligations Erga Omnes and the duty to prosecute. p. 199

4. Kara noziegumi

Kara noziegumi ir starptautisko kara paražu vai starptautisko kara līgumu nopietns pārkāpums.⁹⁹ Romas Konvencijā tie definēti kā „nopietni 1949.gada 12.augusta Ženēvas Konvenciju pārkāpumi [...], citi nopietni tiesību normu un paražu pārkāpumi, ko pielieto starptautisku bruņotu konfliktu gadījumos, starptautisko tiesību noteiktajos ietvaros, [...] darbības, kas veiktas pret personām, kuras aktīvi nepiedalās karadarbībā, ieskaitot bruņoto spēku karavīrus, kuri ir nolikuši ieročus un tos, kuri nav spējīgi cīnīties [...], citi nopietni tiesību normu un paražu pārkāpumi”¹⁰⁰. Kara noziegumu klāsts ir ļoti plašs, aptverot tādas noziegumus kā nonāvēšana, spīdzināšana, deportācija, uzbrukumi civiliedzīvotājiem, marodierisms, zādzība utt. galvenais ir, lai darbības ir saistītas ar ārējo vai iekšējo bruņoto konfliktu.¹⁰¹ Subjekts parasti ir kombatants, kaut arī netiek izslēgts, ka civiliedzīvotājs varētu izdarīt kara noziegumu.¹⁰²

4.1 Rakstiski Avoti

Kara noziegumi ir definēti Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtos, kas atsaucas uz 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju, kurā arī ir atrodama kara noziegumu definīcija.

Ir četras Ženēvas konvencijas. Tās pieņemtas 194 valstīs, no kurām 164 ir arī apstiprinājušas abus 1977.gada papildprotokolus.¹⁰³ Pirmā konvencija ir par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu.

⁹⁹ **Cassese, Antonio.** *International criminal law*. New York: Oxford University Press, 2008. 81.p.

¹⁰⁰ Romas Starptautiskās krimināltiesas statūti. Pieejams: " Latvijas Vēstnesis ", 97 (2672), 28.06.2002.

¹⁰¹ **Cassese, Antonio.** *International criminal law*. New York: Oxford University Press, 2008. 82.p.

¹⁰² **Cassese, Antonio.** *International criminal law*. New York: Oxford University Press, 2008. 83.p.

¹⁰³ States Party to the Geneva Conventions and their additional protocols. Available in PDF version at:

(<http://www.icrc.org/eng/assets/files/annual-report/icrc-annual-report-2009-states-party.pdf>) last time checked:

20.04.2011

Pirmās konvencijas 49. pants nosaka, ka „Augstās Līgumslēdzējas valstis uzņemas pienākumu radīt likumdošanas normas, kādas nepieciešamas, lai sodītu personas, kas izdara vai pavēl izdarīt jebkuru no smagajiem Konvencijas pārkāpumiem, kuri definēti nākošajā pantā.”¹⁰⁴ Šā panta otrajā apakšpunktā var saskatīt vienu no *aut dedere aut judicare* saistības elementiem, tas ir mērķi, lai konvencijā iekļautie pārkāpumi nepaliktu nesodīti. Panta turpinājumā var lasīt, ka „katrai Augstajai Līgumslēdzējai valstij jābūt obligātam pienākumam meklēt personas, par kurām zināms, ka tās izdarījušas vai pavēlējušas izdarīt šādus smagus pārkāpumus un, neatkarīgi no viņu pilsonības, nodot tās savai tiesai.”¹⁰⁵ Tādējādi minētā konvencija uzliek par pienākumu valstīm realizēt savu jurisdikciju attiecībā uz konkrēto noziegumu neatkarīgi no pilsonības, un notiesāt to cilvēku par izdarītajiem pārkāpumiem. Tomēr, attiecībā uz principa *aut dedere* klauzulu, konvencija neuzliek pienākumu, bet dod valstij rīcības brīvību, apgalvojot, ka līgumslēdzēja valsts „var arī, ja vēlas, un atbilstoši tās likumdošanas noteikumiem, izdot šīs personas citas ieinteresētas Augstās Līgumslēdzējas valsts tiesai, ja šai valstij ir pierādījumi, kas dod pamatu šo personu apsūdzēšanai.”¹⁰⁶ Tātad konvencija dod priekšroku notiesāšanai, nevis izdošanai. Šeit problēmas varētu rasties, ja, pirmkārt, valsts, kurā tika izdarīts noziegums, negrib vai nevar notiesāt pārkāpēju, vai, otrkārt, nav noteikti kādi pierādījumi ir pieļaujami un dod pamatu notiesāšanai, un, treškārt, ja valsts nacionālajā normatīvajā regulējumā izdošana nav paredzēta. Šīs problēmas mēģina risināt ar šo pašu normu nosakot, ka „valstij jāveic pasākumi, kādi nepieciešami, lai novērstu visas darbības, kas ir pretrunā ar šīs Konvencijas noteikumiem.”¹⁰⁷ Starptautiskā Sarkanā krusta komiteja savos komentāros arī norāda, ka pierādīšanas standarts ir tas, kas ir paredzēts valstu nacionālajā regulējumā - katrā valstī vajadzētu noteikt to, kādi pierādījumi dod pamatu izdošanai.¹⁰⁸ Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteja arī izteica vēlēšanos, lai ar šo pantu tiktu dibināta universālā jurisdikcija, un valstīm nebūtu pamata atteikties izdot cilvēku,

¹⁰⁴ 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencija par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu. 49.pants Pieejams: (["Latvijas Vēstnesis" 1999. gada 30. jūlijā, Nr.243 \(1703\).](#))

¹⁰⁵ Turpat.

¹⁰⁶ Turpat.

¹⁰⁷ Turpat.

¹⁰⁸ International committee of the Red Cross commentaries. Available at

(<http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebList?ReadForm&id=365&t=com>) last timechecked on: 22.05.2011

veicot nepieciešamos pasākumus, lai pārkāpumi nepaliktu nesodīti. Tomēr paliek atklāts jautājums par to, kas notiks, ja vajadzīgie pasākumi netiek veikti.¹⁰⁹

Starptautisko Tiesību Komisijas sekretariāts savā pētījumā par *aut dedere aut judicare* saistību norāda, ka šis pants attiecas tikai uz tiem noziegumiem, kuri konvencijā nav definēti kā smagi pārkāpumi.¹¹⁰ Smagi pārkāpumi ir tādi, kas vērsti pret personām vai īpašumiem un kuri ir aizsargāti ar konvenciju.¹¹¹ Pusēm ir aizliegts attaisnot sevi vai citas puses par 50. panta pārkāpumiem.¹¹² Ja kāda no dalībvalstīm pārkāpj 50. pantu, tad lieta nododama izvēlētajai šķīrējtiesai risināšanai¹¹³. Panta pēdējā daļa piešķir apsūdzētajām personām procesuālas garantijas un tiesības uz aizstāvību, tikpat labvēlīgu, cik paredzēts konvencijā.¹¹⁴

Starptautisko tiesību komisijas sekretariāta pētījumā¹¹⁵ konstatēja, ka 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencijā par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu iekļautais pants atkārtojas arī konvencijā par jūras bruņoto spēku ievainoto, slimo un kuģu avārijās cietušo stāvokļa uzlabošanu 50. pantā,¹¹⁶ ka arī konvencijā par attieksmi pret karagūstekņiem¹¹⁷ 129. pantā un konvencijā par civilpersonu aizsardzību kara laikā 146. pantā¹¹⁸ ar ļoti sīkam izmaiņām.

¹⁰⁹ International committee of the Red Cross commentaries. Available at:

(<http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebList?ReadForm&id=365&t=com>) last time checked on: 22.05.2011

¹¹⁰ International Law Commission Survey of multilateral conventions which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic "The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)" Sixty-second session Geneva, 3 May-4 June and 5 July-6 August 2010 Study by the Secretariat. U.N. Doc. A/CN.4/630 Available at: (<http://daccess-ods.un.org/TMP/4971962.5711441.html>) Last time checked: 22.05.2011

¹¹¹ 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencija par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu. 50. panta. Pieejams: (["Latvijas Vēstnesis" 1999. gada 30. jūlijā, Nr.243 \(1703\).](#))

¹¹² Turpat 52. panta.

¹¹³ Turpat.

¹¹⁴ Turpat. 49.pants

¹¹⁵ Turpat.

¹¹⁶ 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencija par jūras bruņoto spēku ievainoto, slimo un kuģu avārijās cietušo stāvokļa uzlabošanu. 50. panta. Pieejams ("Latvijas Vēstnesis" 1999.gada 30.jūlijā, Nr.243 (1703).

¹¹⁷ 1949.gada 12. augusta Ženēvas konvencija par attieksmi pret karagūstekņiem. 129. panta. Pieejams ("Latvijas Vēstnesis" 20.05.2011., Nr.78 (4476))

¹¹⁸ 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvencija par civilpersonu aizsardzību kara laikā, 146. panta. Pieejams: (["Latvijas Vēstnesis" 1999. gada 30. jūlijā, Nr. 243 \(1703\)](#))

1977. gada pirmais papildprotokols ievieša ļoti interesantas izmaiņas Ženēvas konvencijās. Šo papildprotokolu ir pieņēmušas daudzas valstis. Ar I Papildprotokolu visi pārkāpumi, kas ietverti Ženēvas konvencijās definēti kā kara noziegumi. Turklāt, Pirmā papildprotokola 88. pants ir veltīts valstu savstarpējai palīdzībai.

Šī papildprotokola pirmā rindkopa nosaka, ka valstīm ir jāsadarbojas, lai izmeklētu noziegumus, kas ietverti papildprotokolā. Starptautiskā Sarkanā krusta komiteja savos komentāros paskaidro, ka pirmajā rindkopā vārds „palīdzība” ir iztulkojams sašaurināti, un ka tas nav saistīts ar izdošanu, bet tikai ar pierādījumu vākšanu un dokumentu apmaiņu.¹¹⁹

Otrā rindkopa vairāk attiecas uz izdošanu. Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteja ir ņēmusi vērā, ka attiecībā uz izdošanu valstīs pastāv atšķirīga prakse.¹²⁰ Dažās valstīs ir nepieciešams divpusējs līgums par izdošanu, lai varētu konkrētu cilvēku izdot. Citās valstīs pietiek ar to, ka izdošanas norma ir ietverta nacionālajā normatīvajā regulējumā. Starp valstīm, kas pieprasa divpusējo līgumu esamību, Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteja savos komentāros apgalvo, ka vairākums valstu ir apmierinātas ar formulējumu, kas ir ietverts Ženēvas konvenciju kopīgajos pantos (49., 50., 129., 146. pantos), un arī, ka Starptautiskā Sarkanā Krusta komitejas mērķis bija izveidot tādu pantu, ar kuru valstis varētu pamatot izdošanu, bet tomēr tas neizdevās, jo valstis nevarēja vienoties.¹²¹ Dažas valstis arī piedāvāja, lai izdošana būtu automātiska gadījumā, ja noziegums tika izdarīts pieprasītājā valstī, tomēr par to arī netika panākta vienošanās, jo līgumslēdzēju pārstāvji negribēja dot priekšroku izdošanai. Visbeidzot Starptautiskā Sarkanā krusta komiteja savos komentāros paskaidro, ka tikmēr, kamēr noziegums nepaliks nesodīts, valstīm ir tiesības izvēlēties vai nu izdot, vai pašām notiesāt; un pat tad būtu jāņem vērā pārējo valstu prasības pārkāpēju izdot, un izdošanas gadījumā arī vajadzētu izvērtēt vairāku valstu konkurējošās prasības.¹²² Pusēm nav tiesību piešķirt patvērumu tiem cilvēkiem, kuri ir

¹¹⁹ International committee of the Red Cross commentaries to article 88 of the 1977 additional protocol I to Geneva conventions of 1949. available at: (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/470-750114?OpenDocument>) last time checked: 21.04.2010

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ International committee of the Red Cross commentaries to article 88 of the 1977 additional protocol I to Genève conventions of 1949. available at: (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/470-750114?OpenDocument>) last time checked: 21.04.2010

¹²² Ibid.

aizdomās turēti kādā citā valstī, kas ir Konvencijas puse, un šiem cilvēkiem nav tiesību pretendēt uz bēgļa vai bezvalstnieka statusu.¹²³

Trešā rindkopa dod valstīm rīcības brīvību slēgt citus līgumus attiecībā uz izdošanu, kamēr valstis pilda savu saistību novērst konvencijā un I papildprotokolā minētos pārkāpumus. Šajā rindkopā arī tiek noteikts, ka konvencijas 88. panta 1. un 2. rindkopa negroza citos līgumos ietvertās līgumsaistības. Bet svarīgākā šim darbam ir trešā rindkopa, kas nosaka, ka novēršanas saistība ir jāievēro visos gadījumos. Ja valstu likums būtu pārāks par izdošanas pienākumu, tad par citu valstu universālās jurisdikcijas piemērošanu nebūtu pamata runāt. Šī rindkopa ir tāda, kurā visvairāk izpaužas *aut dedere aut judicare* un novēršanas universalitāte, jo svarīgākais konvencijas ietvaros nav kurš notiesā un kurš izmanto savu jurisdikciju, bet lai noziegumi nepaliek nesodīti. Komentētāja vārdos „Valstīm ir atstāta brīvība, lai pieņemtu [...] tiesību normas un noslēgtu [...] līgumus, ievērojot ierobežojumus, ko ir uzlicis pienākums novērst ar krimināltiesiskiem pasākumiem konvencijas un protokola smagos pārkāpumus.”¹²⁴

Kopumā Ženēvas konvencijas ar to papildprotokoliem jau ir nodibinājušas pavisam stipru pamatu *aut dedere aut judicare* saistības ievērošanai attiecībā uz kara noziegumiem. Konvencijas pārkāpums būtu smags pārkāpums konvencijas izpratnē un to izšķirt varētu tikai kāda starptautiskā tiesa. Kopumā ar Ženēvas konvenciju ir izveidots stiprs pamats pieņemumam, ka priekšroka tiek dota *judicare* pār *dedere*. Tomēr, ir jāpārbauda, vai tas izpaužas valstu nacionālajā regulējumā.

4.2 Prakse un *opinio juris*

Starptautisko tiesību komisija lūdza valstīm izteikties sakara ar *aut dedere aut judicare* saistību. Īrija savā pārskatā Starptautisko tiesību komisijai norādīja, ka ir pieņēmusi vienu tiesību aktu, ar kuru ieviestas Ženēvas konvencija (The Geneva

¹²³ International committee of the Red Cross commentaries to article 88 of the 1977 additional protocol I to Genève conventions of 1949. available at: (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/470-750114?OpenDocument>) last time checked: 21.04.2010

¹²⁴ Ibid.

Convention act of 1962).¹²⁵ Čīle savukārt paskaidroja, ka viņu sistēmā pietiek ar starptautisko konvenciju¹²⁶, līdzīga situācija ir Meksikā, kuras konstitūcija nosaka, ka normatīvo aktu hierarhijā atrodas starptautiskie līgumi¹²⁷. Zviedrija piemēro saistību attiecībā uz pārkāpumiem pret starptautiskajām tiesībām¹²⁸ un Slovēnija par starptautiskajiem noziegumiem, to skaitā, kara noziegumiem.¹²⁹ Gvatemalā principā var izdot jebkuru cilvēku ar izņēmumu attiecība uz saviem pilsoņiem, kad izdarīts politisks pārkāpums¹³⁰, tomēr ja izdošana nenotiek, un no starptautiskā līguma, kas prasa piemērot saistību neizriet kāds izņēmums notiesāšanai, tad pastāv pienākums notiesāt.¹³¹ Nīderlande ar likumu sev nodibināja jurisdikciju pār kara noziegumiem ar mērķi notiesāt izdarītājus¹³², tomēr attiecībā uz izdošanu ziņojumā nekas nav minēts, izņemot parakstīto līgumu kas regulē arī šo jautājumu. Krievijas Federācija ir gatava piemērot *aut dedere aut judicare*, kad tas izriet no starptautiska līguma¹³³, Krievijas Federācija ir pieņēmusi Ženēvas Konvencijas un I papildprotokolu.¹³⁴ Krievija ir viena no retajām valstīm, kas atbildēja tieši uz jautājumu vai *aut dedere aut judicare* saistība izriet no starptautiskajām paražu tiesībām. Savā ziņojumā Krievija norāda, ka „Tas ir pats par sevi saprotams, ka, kad ir noslēgts starptautiskais līgums, kurā ietverta *aut dedere aut judicare* saistība, viena valsts vairs nevar vienīgi pēc sava ieskata izlemt, vai aizdomās turētais ir izdodams, vai notiesājams, jo jautājums tagad ir pakļauts konkrētajai līgumsaistībai. Turklāt ir grūti, pamatojoties uz starptautisko paražu, prezumēt minētās saistības esamību, kura turklāt, tik lielā mēra ierobežo valstu suverēnās tiesības tik jūtīgā publisko tiesību jautājumā.”¹³⁵

¹²⁵ **International Law comission.** *Aut dedere aut judicare, comments and information recieved from governments.* U. N. Document A/CN.4/579/Add.1, paragraph 27.

¹²⁶ Ibid. Paragraph 23.

¹²⁷ Ibid. Paragraph 36.

¹²⁸ Ibid. Paragraph 58.

¹²⁹ Ibid paragraph 80.

¹³⁰ **International Law comission.** *Aut dedere aut judicare, comments and information recieved from governments.* U. N. Document A/CN.4/599/Add.1, paragraph 14.

¹³¹ Ibid. Paragraph 19.

¹³² **International Law comission.** *Aut dedere aut judicare, comments and information recieved from governments.* U. N. Document A/CN.4/599/Add.1, paragraph 31.

¹³³ **International Law comission.** *Aut dedere aut judicare, comments and information recieved from governments.* U. N. Document A/CN.4/599/Add.1, Paragraph 38

¹³⁴ Ibid. Paragraph 33

¹³⁵ Ibid. Paragraph 49

Tomēr Krievijas Federācija atzīst, ka attiecībā uz tiem noziegumiem, kas skar visas valstis, kā piemēram, kara noziegumiem, nepieciešama rūpīgāka analīze.¹³⁶

Par spīti tam, ka dažās valstīs procedūra ir daudz sarežģītāka un ka dažās valstīs pastāv izņēmumi attiecībā uz savu pilsoņu izdošanu, var secināt, ka, pamatojoties vienīgi uz Ženēvas konvencijām un pirmo papildprotokolu, attiecībā uz kara noziegumiem, ir pamats *aut dedere aut judicare* saistības plaši izplatītai un diezgan vienveidīgai piemērošanai. Šis pamats, liekas, visvairāk ir saistīts ar plaši pieņemto starptautisko līgumu nekā ar izveidojušos starptautisko paražu. Turpretī doktrīnā ir rodams viedoklis, ka šīs konvencijas varētu izveidot paražu „konvencijas vispārējais raksturs ir sasniegts ar Melnkalnes pievienošanas 2006. gada augustā, un izraisa jautājumu par konvencijas atbilstību paražu tiesību normām,¹³⁷ vai ka tā jau ir daļa no starptautiskajām paražu tiesībām - „1949. gada Ženēvas konvencijas [...] ir daļa no starptautiskajam paražām, un tādēļ arī ir saistoša valstīm, kas nav pievienojušās Konvencijām.”¹³⁸ Iespējams, visstiprākais arguments šajā sakarā ir saistīts nevis ar Ženēvas konvencijas kopīgo pantu par izdošanu, bet ar kopīgo pirmo pantu. Antonio Cassese, kurš ir pazīstams ar to, ka ir ļoti piesardzīgs attiecībā uz universālas jurisdikcijas paražu tiesību statusu, tomēr ir norādījis, ka „tajās jomās, kurās līgumi uzliek šādas saistības,¹³⁹ runājot par to, vai paražas var uzlikt valstīm pienākumu iztiesāt starptautiskus noziegumus, un turpina „var būt radusies paražu tiesība, kas uzliks valstīm, kas nav līguma puses, vērā ņemamu saistību”¹⁴⁰ Viņš to saka komentējot Starptautiskas tiesas teikto *Nicaragua* lietā: „Tiesa uzskata, ka ASV valdībai ir saistība, kas izriet no Ženēvas konvenciju pirmā panta, ievērot konvencijas, un pat rūpēties par to, lai konvencijas tiek ievērotas visos gadījumos”¹⁴¹, ka arī *Nuclear weapons* lietā, runājot par Ženēvas konvencijām, teikts: „Turklāt, šos fundamentālos noteikumus jāievēro visām valstīm, neatkarīgi no tā, vai tās ir ratificējušas konvencijas, kas

¹³⁶ **International Law commission.** *Aut dedere aut judicare, comments and information recieved from goverments.* U. N. Document A/CN.4/599/Add.1. Paragraph 55

¹³⁷ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law.* New York: Oxford University Press, 2009. 330. p. skatīt arī kas ir Prof. Cassese pamatojums saviem apsvērumiem, citādi nevar saprast šī citējuma pamats

¹³⁸ **Bassiouni, M. Cherif.** *Crimes Against Humanity in International Criminal Law.* The Hague: Kluwer Law International, 1999. 204.p

¹³⁹ **Cassese, Antonio.** *International Criminal Law.* New York: Oxford University Press, 2003. 302.p.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America).* Merits, Judgment. I.C.J. Reports 1986, p. 14. Paragraph 220

satur šos noteikumus, jo tie ir neaizskarami starptautisko paražu tiesību principi”¹⁴². Tātad, ja norma, kas dod pamatu *aut dedere aut judicare* saistībai ir atzīta par starptautisko paražu, tas atspoguļojās vairāku valstu nacionālajā normatīvo regulējumā un arī starptautiska tiesa ir pateikusi, ka konvencijas uzlikta saistība ir piemērojama visām valstīm, tātad, vismaz attiecībā uz Ženēvas konvencijas pārkāpumiem, ir pamats apgalvot, ka *aut dedere aut judicare* saistībai ir starptautiskās paražu tiesības statuss.

Attiecībā uz kara noziegumiem *aut dedere aut judicare* saistība jau balstās uz plaši pieņemto konvenciju, kas tika konstatēts 4.1 nodaļā, un, ņemot vērā, ka tas atspoguļojas vairāku valstu nacionālajā normatīvajā regulējumā un ir atspoguļots Starptautisko tiesību komisijas pētījumā, ir pamats apgalvot, ka tas jau ir attīstījies līdz starptautisko paražu tiesību statusam.

¹⁴² Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 1. C.J. Reports 1996, p. 226. Paragraph 79.

5.Noziegumi pret cilvēci

Lai definētu šos noziegumus, vajadzēja vairākus gadus. Pirmo reizi tas tika izmantots 1868. gada Sanktpēterburgas deklarācijā par sprāgstošajām lodēm zem 400g.¹⁴³ Tomēr definīcija visvairāk izstrādāta Nirnbergas tribunālu laikā. Tajā juristiem radās problēmas piemērojot parasta kara nozieguma definīciju, jo noziegumi, kas tika izdarīti nacistiskajā Vācijā, bija vērsti pret vācu civiliedzīvotājiem, tādēļ tie bija ārpus kara noziegumu loka. Tajā laikā tie tika definēti kā „slepavība, iznīcināšana, paverdzināšana, deportācija un citas necilvēcīgas darbības, kas vērstas pret jebkuriem civiliedzīvotājiem, pirms kara vai kara laikā, vai vajāšana politisko, rases, reliģisko iemeslu dēļ saistībā ar, vai izpildot jebkuru no noziegumiem, pār kuriem Starptautiskajam militārajam tribunālam ir jurisdikcija, neatkarīgi no tā, vai tas ir krimināli nosodāms pēc nacionālajām tiesību normām tajā vietā, kurā noziegums ir izdarīts.”¹⁴⁴ Daži apšaubā šīs definīcijas pamatotību norādot, ka tas pārkāpj *nulle crimen sine lege* principu¹⁴⁵, turpretī citi autori, kas uzskata, ka gadījumā, ja šis noziegums ir ieguvis *jus cogens* raksturu, nav pamats teikt, ka šī definīcija neatbilst tā sauktajiem „likumības principiem”¹⁴⁶, turklāt ir viena konvencija, kas aizliedz piemērot likumības principus attiecības uz noziegumiem pret cilvēci, tomēr to ir

¹⁴³ Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles under 400 Gr. Weight. Saint Petersburg, 29 November / 11 December 1868. Available at (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/130?OpenDocument>) last time checked at: 24.04.2011; see also **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law*. New York: Oxford University Press, 2009. 285. p.

¹⁴⁴ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law*. New York: Oxford University Press, 2009. 285. p., see also IMT Charter. Article 6 (c) available at: (<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b39614.html>) last time checked: 22.05.2011

¹⁴⁵ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law*. New York: Oxford University Press, 2009. 286. p.

¹⁴⁶ **Bassiouni, M. Cherif.** *Crimes Against Humanity in International Criminal Law*. The Hague: Kluwer Law International, 1999. 211.p

parakstījušas tikai aptuveni 50 valstis.¹⁴⁷ Tam būs veļtītas dažas rīndkopas turpmākajā tekstā.

Romas Starptautiskās krimināltīesas statūtos arī iekļauto noziegumi pret cilvēci, proti, 7. pantā.¹⁴⁸ Definīcija atšķīras no Starptautiskā Kara tribunāla statūtos iekļautās definīcijas.¹⁴⁹ Pīrmkārt, tajā ziņā, ka tā nodala genocīdu no noziegumiem pret cilvēci. Bet tā nav vienīgā atšķīrība. (1) Romas Statūtos nozieguma pret cilvēci objektīvā puse ir papildināta ar sistemātīskumu, (2) cita atšķīrība pie objektīvas puses ir, ka tas ir vērsts pret jebkuriem civiliedzīvotājiem un ne tikai pret aizsargātajām grupām, vai pareizāk sakot, ne jau tādēļ, ka viņi pīeder pie konkrētas aizsargātas grupas, (3) pie objektīvās puses ir iekļautas citas darbības bez iepīekšminētajām, tās ir necīlvēcīgs ieslodzījums, spīdzināšana, seksuāla rakstura noziegumu klāsts, aizsargāto grupu vajāšana, personu piespīedu pazušana un aparteīds¹⁵⁰ un (4) visbeīdzot pie subjektīvās puses indivīdam vajadzēja apzināties par nozieguma sistemātīskumu un veikt tās darbības apzināti kā atbalsts tam.¹⁵¹ Bez tam noziegums vairs netīek saīstīts ar karastāvokli. Cītas līdzīgas definīcijas ir atrodamas Ruandas Starptautiskās krimināltīesas statūtu 3. pantā un Dienvidslāvījas Starptautiskās krimināltīesas statūtu 5. pantā

5.1 Rakstīskie Avoti

Romas statūtos attīecība uz jurīsdīkcīju nosaka, ka valstīm, kuras parakstījušas statūtus ir jāīzdod pārkāpējus notīesāšanai Starptautīskajai krimināltīesai par tīem noziegumiem, kas ir iekļauti konvencījā. Šīs princīps ir nodēvēts par *aut dedere aut*

¹⁴⁷ 1968.g. Konvencīja par noīlguma neatzīšanu kara noziegumiem un noziegumiem pret cilvēci. pīeejama: ("Latvījas Vestnēsi", 61 (2826), 23.04.2003.)

¹⁴⁸ Romas Starptautīskās krimināltīesas statūti. 7.pants Pīeejams: " Latvījas Vēstnesis ", 97 (2672), 28.06.2002.

¹⁴⁹ Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis ("London Agreement") article 6. (c) „Nuremberg Charter” available at: (<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b39614.html>) last time checked on 22.05.2011

¹⁵⁰ Romas Starptautīskās krimināltīesas statūti. 7.pants Pīeejams: " Latvījas Vēstnesis ", 97 (2672), 28.06.2002

¹⁵¹ Pīlašāk par atšķīrībām var atrast rakstā: **Paparīnskis, Mārtīņš. Kas ir noziegumi pret cilvēci.** Jurīsta Vārdā, 23.09.2003 34 (292)

judicare saistības *trešo variantu*, kas tiktu apzīmēts ar latīņu vārdiem *aut transfere*¹⁵² - tas ļautu Starptautiskajai krimināltiesai tiesāt cilvēkus un tas arī ļautu sasniegt novēršanas universalitāti. Galvenā problēma šajā sakarā ir, ka tās valstis, kas ir pieņēmušas Romas statūtus nav daudz, salīdzinot ar citām konvencijām, jo tikai 114 valstis ir Konvencijas dalībvalstis un īstenība ir daudz *svarīgo* valstu kas nav pievienojušās statūtiem, kā, piemēram, Amerikas Savienotās Valstis un Krievijas Federācija.¹⁵³ Tātad šajā ziņā statūtu piemērojamība, ir ierobežota. Attiecība uz *aut dedere aut judicare* saistību, statūtos nekas nav tieši minēts, jo izmantot trešo variantu nenozīmē, ka tas uzliek par pienākumu izmantot parējos divus.

Noziegumi pret cilvēci iekļauj sevī citu veidu noziegumus, par kuriem ir parakstītas konvencijas, tāpēc pastāv viedoklis, ka šīs konvencijas arī varētu izmantot, lai tiesātu tos cilvēkus, kuri ir izdarījuši noziegumus pret cilvēci, jo, katrā ziņā, tie aizsargā tādas pašas intereses un vērtības.¹⁵⁴

Sekot šim domu gājienam, varētu piemērot 1948. genocīda konvenciju¹⁵⁵, bet tikai gadījumā, ja tas ir saistīts ar kādas konkrētu cilvēku grupas, kurus apvieno kopīga reliģija, rase vai politiski uzskati u. tml. aizskaršanas gadījumā. Autoram tuvāks, tomēr ir viedoklis, ka nepieciešams nošķirt starp genocīdu un noziegumiem pret cilvēci un ka gadījumā, ja uzbrukums ir vērstas pret konkrētu cilvēku loku, tad runa ir par genocīdu, un nevis par noziegumiem pret cilvēci.¹⁵⁶

Cita piedāvātās konvencijas ir tās pašas 1949. gada Ženēvas konvencijas ar to papildprotokoliem, bet tur arī problēma, jo „tie pilnībā neiekļauj aizsardzību visiem bruņotajā konfliktā neiesaistīto valstu jurisdikcijas pakļautiem civiliedzīvotājiem.”¹⁵⁷ Citas

¹⁵² **Galicki, Zdzislaw.** Preliminary report on the obligation to extradite or prosecute. Paragraph 54, see also ¹⁵² **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law.* New York: Oxford University Press, 2009. 254.p

¹⁵³ Web page of the International Criminal Court (<http://www.icc-cpi.int/Menus/ASP/states+parties/>) last time checked: 24.04.2011

¹⁵⁴ **Bassiouni, M. Cherif.** *Crimes Against Humanity in International Criminal Law.* The Hague: Kluwer Law International, 1999. 203.p

¹⁵⁵ 1948.g.Konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to. ([Latvijas Vēstnesis, 60 \(2825\), 17.04.2003](#))

¹⁵⁶ **Paparinskis, Mārtiņš.** *Kas ir noziegumi pret cilvēci.* Jurista Vārdā, 23.09.2003 34 (292)

¹⁵⁷ **Bassiouni, M. Cherif.** *Crimes Against Humanity in International Criminal Law.* The Hague: Kluwer Law International, 1999. 203.p

piedāvātas ir Aparteīda konvencija¹⁵⁸, 1984. Konvenciju par Spīdzināšanu un citiem bargiem, necilvēcīgiem vai degradējošiem sodiem vai izturēšanos¹⁵⁹, bet ar visām šīm konvencijām problēma ir tāda pati, jo tās tikai netieši regulē noziegumus pret cilvēci. Šie avoti viennozīmīgi nav izmantojami, kā rakstiskie avoti, jo, autoraprāt, līdzīga lieta notiek ar citiem labāk definētiem noziegumiem, kā, piemēram, laupīšana un zādzība, kur darbības ir ļoti līdzīgas, bet likumdevējs ir gribējis tos nošķirt, jo attieksme pret izdarīto nav tāda pati un sabiedrībai nodarītais kaitējums nav līdzīgs, un tāpēc laupīšanas gadījumā sods mēdz būt bargāks. Attiecība uz genocīdu un noziegumiem pret cilvēci, neviens nevar noliegt, ka nodarījums ir kaitīgāks starptautiskajai sabiedrībai un civiliedzīvotājiem, ja mērķis ir bijis iznīcināt konkrētu cilvēku loku, nekā ja nodarījums ir izdarīts pret plašu personu loku, kuri nav vienoti reliģijas, rasēs, politisku vai citu vienojošu faktoru dēļ. Tomēr, piemērojot tās normas, kas runā par tiem noziegumiem, kuri ir saistīti ar noziegumiem pret cilvēci, praksē arī ir nostiprinājies noziegumu pret cilvēci statuss. Atšķirība no rasu diskriminācijas, spīdzināšanas vai kara noziegumiem – plašs un/vai sistemātisks raksturs kāda kopēja plāna vai politikas ietvaros. Taču var izveidoties arī noziegumu kopība.

5.2 Prakse un opinio juris

Iepriekšējā sadaļā tika konstatēta vispārēja attieksme nosodīt tos noziegumus, kuri ir uzskatāmi par noziegumiem pret cilvēci un virkne konvenciju, kuras aizliedz genocīdu, spīdzināšanu, paverdzināšanu, deportāciju, u. tml. Turklāt, pamatojoties uz noziegumu pret cilvēci definīciju ir piedāvātas citu noziegumu definīcijas, kā, piemēram, darīja attiecība uz aparteīdu.¹⁶⁰ Bet noziegumi pret cilvēci savu statusu nav ieguvuši tikai no starptautiskiem līgumiem. Ir vairāki ANO Ģenerālas Asamblejas lēmumi, kuros Ģenerālā Asambleja ir

¹⁵⁸ Starptautiskā konvencija par aparteīda noziegumu novēršanu un sodu par tiem. Pieejama (http://www.vestnesis.lv/index.php?menu=doc&id=68586&laidiens_id=2055) pēdējo reizi apskatīts: 15.05.2011

¹⁵⁹ Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. available at (<http://www2.ohchr.org/english/law/cat.htm>) last time: 15.05.2011

¹⁶⁰ Starptautiskā konvencija par aparteīda noziegumu novēršanu un sodu par tiem. Pieejama ("Latvijas Vēstnesis" 21.11.2002 170 (2745))

nolēmusi, ka valstīm būtu jāsadarbojas, lai izmeklētu, aizturētu, izdotu un tiesātu cilvēkus, kuri izdarījuši noziegumus pret cilvēci¹⁶¹.

Cits fakts, kas apliecina vispārīgu mērķi apkarot noziegumus pret cilvēci ir Ruandas starptautiskās Krimināltiesas statūtos un Dienvidslāvijas Starptautiskā kara tribunāla statūtos atrodamā noziegumu pret cilvēci definīcija. Abas tiesas tika izveidotas ar ANO Drošības Padomes nolēmumiem.¹⁶² Analizējot rūpīgāk lēmumu tekstus var atrast piemēram, ka Drošības Padome ir satraukta par notikumiem Dienvidslāvijā, un pēc tam seko uzskaitījums, kas sakrīt ar nodarījumiem, kuri ietverti noziegumu pret cilvēci definīcijā. Drošības Padome turpina, pamatojoties uz Statūtu VII nodaļu, un lūdz valstīm veikt pasākumus, lai cīnītos pret šiem noziegumiem, sadarboties ar Dienvidslāvijas Starptautisko kara tribunālu un ieviest Dienvidslāvijas Starptautiskā kara tribunāla statūtus savā nacionālajā regulējumā¹⁶³. Nolēmumā sakarā ar Ruandas starptautisko tiesu, izmantotais formulējums ir ļoti līdzīgs, un Drošības Padome aicina „veikt efektīvus pasākumus”, lai izbeigtu šos noziegumus.¹⁶⁴ Lēmums arī pieņemts uz Statūtu VII nodaļas pamata.

Ir daudzas valstis, kas sava nacionālajā regulējumā ir iekļāvušas noziegumus pret cilvēci – kopumā 48 valstis.¹⁶⁵ Bet iekļaušana valsts normatīvo aktu sistēmā nav vienīgā valstu prakse. Amnesty International savā pētījumā sniedz spriedumus, kuros nacionālās tiesas izteicās attiecībā uz *aut dedere aut judicare* saistību. Čīles apelācijas instances tiesa *Sandoval* lietā noteica, ka personas piespiedu pazušana ir izmeklējama, jo pastāv saistība šādus noziegumus notiesāt vai izdod pārkāpēju.¹⁶⁶ Tomēr visā pētījuma šis ir vienīgais gadījums kas attiecas tieši uz noziegumiem pret cilvēci.

¹⁶¹ Principles of International Co-Operation in the Detection, Arrest, Extradition and Punishment of Persons Guilty of War Crimes and Crimes Against Humanity, G.A. res. 3074 (XXVIII), 28 U.N. GAOR Supp. (30A) at 78, U.N. Doc. A/9030/Add.1 (1973). Available at: (<http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/x5picoda.htm>) last time checked: 09.04.2011

¹⁶² **Bassiouni, M. Cherif.** *Crimes Against Humanity in International Criminal Law*. The Hague: Kluwer Law International, 1999. 193.p

¹⁶³ Security council Resolution 827, U.N. doc. S/Res/827 (May 25, 1993)

¹⁶⁴ SC Res. 955. U.N. Doc. S/RES/955 (1994)

¹⁶⁵ **Mitchell, Claire.** *Aut dedere, aut judicare: the extradite or prosecute clause in international law*. Geneve: Graduate Institute of International and Development Studies. B.g. Annex 3

¹⁶⁶ **Amnesty International.** *International Law commission: the obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)*. London: Amnesty International Publications, 2009. 24.p

Visi iepriekšminēti fakti liecina par prakses esamību. Pastāv spriedumi lietās, kas mudina secināt, ka nacionālajām tiesām ir grūtības nošķirt noziegumus pret cilvēci no citiem noziegumiem pret starptautiskajām tiesībām. Ka piemēru var minēt *Pinochet* lietu, kurā Spānija prasīja izdošanu par genocīdu, terorismu, un spīdzināšanu¹⁶⁷, bet Anglija to neatzina, sakot, ka tomēr būtu jāpiemēro Anglijas spīdzināšanas konvencijas un visu laiku atsaucas uz noziegumiem pret cilvēci. Attiecībā uz *Pinochet* lietu, arī izteicas Cassese, sakot ka „Viņu Augstības sajuca individuālus spīdzināšanas noziegumus ar tādām spīdzināšanas darbībām, kam piemīt sistemātisks raksturs, kā līdzeklis noziegumu pret cilvēci izdarīšanai.”¹⁶⁸ Tomēr visā šajā neskaidrībā bija saredzama vienprātība attiecībā uz to ka Pinočetam nepiemita imunitāte, izņemot lordu Golfu¹⁶⁹ un daži lordi pat atsaucās uz starptautisko noziegumu *jus cogens* raksturu (Lord Browne-Wilkinson¹⁷⁰, Lord Hope¹⁷¹, Lord Hutton¹⁷², Lord Millet¹⁷³ un Lord Phillips¹⁷⁴), lai pamatotu Pinočeta izdošanu. Tas neliecina par vienveidīgu praksi attiecībā uz noziegumiem pret cilvēci, jo visi lordi runāja nevis par noziegumiem pret cilvēci, bet gan par spīdzināšanu. Lai risinātu šo acīmredzamo neskaidrību ir nepieciešams apskatīt ko mums sniedz doktrīna.

5.3 Doktrīna

Iepriekšēja sadaļa tika pārbaudīts, ka praksē pastāv tieksme nosodīt noziegumus pret cilvēci un izdot tos cilvēkus, kas tos pastrādā. Bet par ko liecina šī prakse? Doktrīnā ir apskatīts jautājums, ka noziegumi pret cilvēci ir ieguvuši *jus cogens* statusu¹⁷⁵. Tā kā ir paredzēts valstu pienākums par nodarījumiem pret *jus cogens* normām un tas rada *erga*

¹⁶⁷ **International commission of Jurists.** *Crimes against humanity: Pinochet faces Justice.* [b.i] 1999. 26.p.

¹⁶⁸ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law.* New York: Oxford University Press, 2009. 875.p.

¹⁶⁹ **International commission of Jurists.** *Crimes against humanity: Pinochet faces Justice.* [b.i] 1999. 68.p.

¹⁷⁰ *Ibid*, 54.p.

¹⁷¹ *Ibid*. 58.p

¹⁷² *Ibid*. 60.p.

¹⁷³ *Ibid*. 64.p.

¹⁷⁴ *Ibid*. 67.p.

¹⁷⁵ **Bassiouni, M. Cherif.** *Crimes Against Humanity in International Criminal Law.* The Hague: Kluwer Law International, 1999. 210.p

omnes atbildība, tad nav pamats pateikt, ka tas nebūtu attiecināms uz indivīdiem kas nodara tos pašus pārkāpumus.¹⁷⁶ Tādejādi, ja mērķis ir pārvarēt konkrētu *jus cogens* pārkāpumu, tātad ir tikai loģiski pieņemt, ka visi juridiskie instrumenti, kas varētu kalpot šim mērķim arī iegūtu *jus cogens* raksturu. Tas ir tas, ko Bassiouni ir paskaidrojis savā grāmata par noziegumiem pret cilvēci, tās sadaļā par procesuālo attīstību¹⁷⁷. Profesors paskaidro, ka, iekļaujot kaitīgo uzvedību un sabiedrībai aizkarošu rīcību kriminālkodeksos un krimināllikumos, mērķis ir bijis izvairīties no tās kaitīgās uzvedības un tās izraisītajām nelabvēlīgajām sekām. To likumdevējs dara izmantojot *deterrence* līdzekļus¹⁷⁸. Autors neatrada vārdnīcā vārdu, kurš būtu ekvivalents latviešu valodā. *Deterrence* ir darīt kaut ko, lai iebiedētu kādu citu kaut ko izdarīt. Tātad līdzīgs, šajā tekstā iepriekšminētajai, *īpašais ziņotājs* novēršanas universalitātei būtu Bassiouni *vispārējā iebiedēšana* ar mērķi izvairīties no nevēlamas uzvedības.¹⁷⁹

Lai to panāktu tad ir nepieciešams iztiesāt un sodīt tos cilvēkus, kuri izdarījuši šos noziegumus. Bassiouni visbeidzot norāda, ka līdz ar to, ka noziegums pret cilvēci ir starptautisks noziegums un ir pienākums attiecība uz tiem izmantot *aut dedere aut judicare* saistību, viņaprāt tas ir ieguvis starptautiskas paražas raksturu.¹⁸⁰

Citi autori tomēr uzskata, ka noziegums pret cilvēci ir pārāk plašs jēdziens un līdz ar to ir grūti definējams un ir pārāk nenoteikts.¹⁸¹ Viens no argumentiem šim viedoklim par labu ir, ka noziegumi pret cilvēci ir kļuvuši par krimināltiesību vispārīgo atbildi (Profesors Cassese izmanto vārdus *gross answer*), kad konstatējami pārkāpumi pret cilvēktiesībām.¹⁸² Cassese šajā paša citētajā grāmata, kad definē, kas ir *aut dedere aut judicare* un kad var runāt par izveidojušos starptautisko paražu, tad vispār nerunā par noziegumiem pret cilvēci.¹⁸³

Savukārt Ian Brownlie saka, ka svarīgāk ir nošķirt starp to, vai persona ir jānosoda par tās pārkāpumiem pret 1949. Ženēvas konvencijām un to, vai konkrēta uzvedība

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Ibid. 217.p

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Ibid

¹⁸⁰ Ibid. 218.p.

¹⁸¹ **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law.* New York: Oxford University Press, 2009. 287.p.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid. 254.p

nacionālajās tiesībās ir uzskatāma par nosodāma vai nav.¹⁸⁴ Viņš iekļauj noziegumus pret cilvēci noziegumu pret starptautiskajām tiesībām lokā. Un runājot par tiem nosaka, ka tomēr valstis nevar likt ierobežojumus *erga omnes* saistībām¹⁸⁵. Tajā paša laika runājot par *Pinochet* lietu, viņš norāda uz lord Millet viedokli, kurš saka, ka uz starptautisko tiesību pamata, Anglijas tiesām jau bija jurisdikcija par lietām, kas ir ārpus teritorijas attiecībā uz noziegumiem pret mieru, kara noziegumiem un pirātismu pirms piemērojamiem statūtiem stātos spēkā.¹⁸⁶ Tātad, starptautisko noziegumu pārvarēšanu nevar ierobežot, bet lai to piemērotu ir nepieciešama ieviešana nacionālajās tiesībās.

Autors visvairāk piekrīt trešajam viedoklim, jo, ja jau starptautiskajā jomā spīdzināšana, paverdzināšana un tām līdzīgas necilvēcīgas darbības bija atzītas par kaitīgām, un ja Drošības Padome vairākkārt ir izteikusies par nepieciešamību tās apkarot, tad nav pamats pateikt, ka šis pienākums zustu apvienojot visas šīs darbības vienā noziegumā. Turpinot ar iepriekšminēto piemēru, ja jau zādzība ir atzīta par kaitīgu, krimināli nosodāmu uzvedību un vardarbība tā pat, tad pateikt, ka laupīšana, kas pēc būtības ir abi nodarījumi kopā, nav nosodāma jo ir pārāk plaša un pārkāpj *nulle crimen sine lege* principu ir pilnīgi absurds, vēl jo vairāk, ka ANO ir pieņēmusi vienu konvenciju kas aicina valstīm apkarot konkrētās noziedzīgās darbības. Tādēļ nevar piekrist Prof. Antonio Cassese viedoklim, jo šīs darbības, kuras veido noziegumus pret cilvēci jau ir nosodāmas pēc starptautiskajām paražām. Tādējādi visi noziegumi, kuri starptautiskajā jomā ir atzīstami par nosodāmiem un izmeklējamiem dod pamatu valstīm piemērot attiecīgus likumus to apkarošanai. Vistuvākais secinājums ir, ka attiecībā uz noziegumiem pret cilvēci *aut dedere aut judicare* saistības pamats varētu attīstīties līdz starptautiska paražai bet tādēļ, ka valstu praksē pastāv vairākas pretrunās attiecībā uz to nozieguma definīciju, starptautisko paražu vēl nav izveidojusies. *Aut dedere aut judicare* attiecībā uz noziegumu pret cilvēci ir princips pēc kuru vajag vadīties lai novērstu noziegumu pret cilvēci kaitīgās sekas.

Attiecībā uz noziegumiem pret cilvēci *aut dedere aut judicare* ir tikai formulējums, kas atrodams konvencijās, ka, piemēram, Romas krimināltiesas statūtos un Dienvidslāvijas

¹⁸⁴ **Brownlie, Ian.** *Principles of Public International Law*. New York: Oxford University Press, 7th ed. 2008. 306.p.

¹⁸⁵ *Ibid.* 595.p.

¹⁸⁶ *Ibid.* 307.p.

kara tribunāla statūtos. *Aut dedere aut judicare* varētu attīstīties līdz starptautisko paražu tiesību statusam jo, ka tika konstatēs, ir vēlme tos apkarot, taču, tā, ka nav vienprātībā valstu praksē, par to kas ir noziegums pret cilvēci, ne var atsaukties tieši uz to valstu praksi. Kad konkrētajās nacionālajās tiesās būtu skaidrībā par to kas ir noziegumi pret cilvēci, tad arī varēs izveidoties starptautisko paražu tiesības.

Kopsavilkums

Pamatojoties uz darbā izklāstīto, var secināt:

- 1) *Aut dedere aut judicare* attiecībā uz genocīdu, ja tas jau ir ietverts konvencijā un tas netiek izpildīts, būtu pārkāpums, kas izraisītu *erga omnes* atbildību.
- 2) Pastāv *erga omnes* pienākums iekļaut nākamajās genocīda konvencijās *aut dedere aut judicare* institūtu vai citu institūtu, kas veicinātu valstu sadarbību genocīda novēršanai.
- 3) Attiecībā uz gaisakuģu sagrābšanu, *aut dedere aut judicare* ir tikai formulējums, kas ir plaši iekļauts konvencijās. Tā kā ir atbalsts no ANO Drošības Padomes, tas varētu attīstīties līdz starptautisko paražu tiesību statusam.
- 4) Attiecībā uz kara noziegumiem, *aut dedere aut judicare* saistība jau balstās uz plaši pieņemto konvenciju un, ņemot vērā, ka tas atspoguļojas vairāku valstu nacionālajā normatīvajā regulējumā, ir pamats apgalvot, ka tas jau ir attīstījies līdz starptautisko paražu tiesību statusam.
- 5) Attiecībā uz noziegumiem pret cilvēci *aut dedere aut judicare* ir tikai formulējums, kas atrodams konvencijās. *Aut dedere aut judicare* varētu attīstīties līdz starptautisko paražu tiesību statusam, kad valstu praksē būtu vienprātība attiecībā uz noziegumiem pret cilvēci definīciju.

Anotācija (latviešu valodā)

Darba autors, pamatojoties uz Starptautisko tiesību komisijas īpašā ziņotāja Zdzislava Galicka (*Zdzislaw Galicki*) sagatavoto pētījumu attiecībā uz *aut dedere aut judicare*, kā arī uz citu speciālistu, kā, piemēram, M. Cherif Bassiouni un Antonio Cassese pētījumiem, cenšas noskaidrot, kas ir *aut dedere aut judicare* saistības pamats (starptautiskais līgums, starptautiskās paražu tiesības, utt.) attiecībā uz atsevišķiem noziegumiem. Darba gaitā noskaidrots, ka *aut dedere aut judicare* nav tikai formulējums, bet ka tas ir saistīts ar starptautisko paražu tiesību izveidošanos un dažos gadījumos pat ar *jus cogens* normām, pamatojoties uz kurām *aut dedere aut judicare* neizpilde varētu izraisīt valstīm *erga omnes* atbildību.

Anotācija (angļu valodā)

The aim of this dissertation is to determine the juridical basis (an international treaty, international customs, etc.) of the application of the principle *aut dedere aut judicare* in connection with specific international crimes. The investigation is based on the reports of the International Law Commission's *Special Rapporteur* Zdislaw Galicki on the question of *aut dedere aut judicare* and on the investigations of scholars such as M. Cherif Bassiouni and Antonio Cassese. The work will assemble evidence for the thesis *aut dedere aut judicare* is not only a common formula for treaties, but can also be related to international custom law and even with peremptory norms of international law, Which could develop into an *erga omnes* responsibility for a state in the event of a breach of those norms.

Izmantoto Avotu saraksts

Literatūra:

1. **Amnesty International.** *International Law commission: the obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare).* London: Amnesty International Publications, 2009. 98.p.
2. **Amnesty International.** *Universal Jurisdiction: The duty of states to enact and implement legislation.* London: Amnesty International Publications, 2001. 46.p.
3. **Bassiouni, M. Cherif.** *Crimes Against Humanity in International Law.* The Hague: Kluwer Law International, 1999. 610.p.
4. **Bassiouni, M. Cherif.** *International Criminal Law.* 2d. ed. Procedural and Enforcement Mechanisms. New York: Transnational publ. 1999. **Edward M. Wise.** *Aut dedere aut judicare: the duty to prosecute or extradite.* Pg 15.
5. **Brownlie, Ian.** *Principles of Public International Law.* New York: Oxford University Press, 7th ed. 2008. 784.p.
6. **Cassese, Antonio.** *International criminal law.* New York: Oxford University Press, 2008. 81.p.
7. **Cassese, Antonio.** *The Oxford companion to International Criminal Law.* New York: Oxford University Press, 2009. 1008.p
8. **Cryer, Robert.** *An introduction to International Criminal law and procedure.* University Press: Cambridge, 2010. 618.p.
9. **Cryer, Robert.** *Prosecuting international crimes: Selectivity and the international criminal law regime.* Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
10. **Gaeta, Paola.** *The UN Genocide Convention.* Oxford University Press: New York, 2009. 304.p.
11. **Goodwin-Gill, Guy. S. and Talmon, Stefan** *The reality of international law. Essays in honour of Ian Brownlie.* **Guy. S. Goodwin-Gill** *Crime in international Law: obligations Erga Omnes and the duty to prosecute.* p. 199- 211
12. **International commission of Jurists.** *Crimes against humanity: Pinochet faces Justice.* [b.i] 1999. 128.p.
13. **Jerņeva, Julija.** *Universālā jurisdikcija un noziegumi pret cilvēci.* Jurista Varda Nr.44 (302) Otrdiena, 2003. gada 09. decembris

14. **Jerņeva, Julija.** *Universālā jurisdikcija un noziegumi pret cilvēci.* Jurista Vārda Nr.45 (303) Otrdiena, 2003. gada 16. decembris
15. **Knoops, Geert-Jan Alexander.** *Theory and Practice of International and Internationalized Criminal Proceedings.* Kluwer law international: The Netherlands, 2005.
16. **Malanczuk, Peter.** *Akerhurst's modern introduction to international law.* London: Routledge, 1999. 449.p.
17. **Michael Plachta.** *The Lockerbie Case: the Role of the Security Council in the Enforcing of the Principle Aut Dedere Aut Judicare.* (<http://207.57.19.226/journal/Vol12/No1/120125.pdf>) last time checked on 20.05.2011
18. **Mitchell, Claire.** *Aut dedere, aut judicare: the extradite or prosecute clause in international law.* Graduate Institute of International and Development Studies. Geneva: 2009, 156.p.
19. **Paparinskis, Mārtiņš.** *Kas ir noziegumi pret cilvēci.* Jurista Vārdā, 23.09.2003 34 (292)
20. **Ragazzi, Maurizio.** *The concept of international obligations erga omnes.* New York: Oxford University press, 1997, 264.p.
21. **Schabas, William A.** *The international Criminal Court: a commentary on the Rome Statute.* Oxford University Press: New York, 2010. 1058.p.
22. **Schabas, William A.** *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide.* United Nations audiovisual library of international law. United Nations. 2008. available at: (http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/cppcg/cppcg_e.pdf) last time checked on 22.05.2011
23. **Van Elst, Richard.** *Implementing Universal Jurisdiction Over Grave Breaches of the Geneva Conventions.* Leiden Journal of International Law. The Hague: Kluwer Law International. 2000. 815 -852.p.
24. International committee of the Red Cross commentaries to article 88 of the 1977 additional protocol I to Geneva conventions of 1949. available at: (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/COM/470-750114?OpenDocument>) last time checked: 21.04.2010

25. International committee of the Red Cross commentaries. Available at (<http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebList?ReadForm&id=365&t=com>) last time checked on: 22.05.2011

Normatīvie akti

Latviešu valodā

1. 1948.g.Konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to. ([Latvijas Vēstnesis, 60 \(2825\), 17.04.2003](#))
2. 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencija par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimo stāvokļa uzlabošanu. Pieejams: (["Latvijas Vēstnesis" 1999. gada 30. jūlijā, Nr.243 \(1703\).](#))
3. 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencija par jūras bruņoto spēku ievainoto, slimo un kuģu avārijās cietušo stāvokļa uzlabošanu. Pieejams ("Latvijas Vēstnesis" 1999.gada 30.jūlijā, Nr.243 (1703).
4. 1949.gada 12. augusta Ženēvas konvencija par attieksmi pret karagūstekņiem. Pieejams ("Latvijas Vēstnesis" 20.05.2011., Nr.78 (4476))
5. 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvencija par civilpersonu aizsardzību kara laikā, Pieejams: (["Latvijas Vēstnesis" 1999. gada 30. jūlijā, Nr. 243 \(1703\)](#))
6. 1968.g. Konvencija par noilguma neatzīšanu kara noziegumiem un noziegumiem pret cilvēci. pieejama: ("Latvijas Vestnēsi", 61 (2826), 23.04.2003.)
7. Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisakuģu sagrābšanu. Pieejams: ([Latvijas Vēstnesis, 89/90 \(804/805\), 08.04.1997](#))
8. Monreālas 1971. gada Konvencija par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību. Pieejama (["Latvijas Vēstnesis" 89/90 \(804/805\), 08.04.1997](#))
9. Starptautiskā konvencija par aparteīda noziegumu novēršanu un sodu par tiem. Pieejama ("Latvijas Vēstnesis" 21.11.2002 170 (2745))
10. Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. pieejams: ("Latvijas Vēstnesis"03.04.2003 52 (2817)),
11. Romas Starptautiskās krimināltiesas statūti. Pieejams: " Latvijas Vēstnesis ", 97 (2672), 28.06.2002.

Angļu Valoda

1. Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis ("London Agreement") „Nuremberg Charter” available at: (<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b39614.html>) last time checked on 22.05.2011
2. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. available at (<http://www2.ohchr.org/english/law/cat.htm>) last time: 15.05.2011
3. Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity available at: (<http://www2.ohchr.org/english/law/warcrimes.htm>) last time checked: 24.04.2011
4. Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles under 400 Gr. Weight. Saint Petersburg, 29 November / 11 December 1868
5. Rome Statute of the International Criminal Court. Article 6. available at: (http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/99_corr/cstatute.htm) last time checked: 24.04.2011
6. Statute of International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia available at: (<http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/icty/icty.html>) last time checked on: 19.05.2011
7. Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda available at: (<http://www.unictt.org/Legal/StatuteoftheTribunal/tabid/94/Default.aspx>) last time checked on: 19.05.2011
8. The Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of 1948, available at (http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=UNTSO&tabid=2&mtdsg_no=IV-1&chapter=4&lang=en#Participants) last time checked: 26.04.2011

Tiesu Prakse

ICJ

1. Case concerning the Barcelona traction, light and power company, limited (Belgium v. Spain), second phase International Court of Justice. [1970] I.C.J. 3
1. The Lockerbie case (Libyan Arab Jamahiriya v. United Kingdom), order, ICJ Rep. 1992.
2. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). Merits, Judgment. I.C.J. Reports 1986
3. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996
4. Reservations to the Convention on Genocide, Advisory Opinion : I.C. J. Reports 1951, p. 1.5
5. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 1996, p. 595

Citi dokumenti:

1. **Galicki, Zdzislaw.** Preliminary report on the obligation to extradite or prosecute. United Nations document A/CN.4/571. of 7 June 2006.
2. **Galicki, Zdzislaw.** Second report on the obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*). United Nations document A/CN.4/585. of 11 June 2007.
3. **Galicki, Zdzislaw.** Third report on the obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*). United Nations document A/CN.4/603. of 10 June 2008.
4. **International Law Commission.** *Aut dedere aut judicare, comments and information received from governments.* U. N. Document A/CN.4/579/Add.1
5. **International Law Commission.** *Aut dedere aut judicare, comments and information received from governments.* U. N. Document A/CN.4/599/Add.1
6. **International Law Commission.** *Survey of multilateral conventions which may be of relevance for the work of the International Law Commission on the topic "The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)"* document A/CN.4/630.
7. International civil aviation organization web page, status of the conventions, available in pdf on:

- (<http://www2.icao.int/en/leb/Lists/Current%20lists%20of%20parties/AllItems.aspx>) last checked on: 22.05.2011
8. Principles of International Co-Operation in the Detection, Arrest, Extradition and Punishment of Persons Guilty of War Crimes and Crimes Against Humanity, G.A. res. 3074 (XXVIII), 28 U.N. GAOR Supp. (30A) at 78, U.N. Doc. A/9030/Add.1 (1973)
 9. Security council Resolution 827, U.N. doc. S/Res/827 (May 25, 1993)
 10. SC Res. 955. U.N. Doc. S/RES/955 (1994)
 11. SC Res. 731 (1992), 21 January 1992. 3. Paragraph. Available at: (<http://www.un.org/documents/sc/res/1992/scres92.htm>) last time checked: 17.05.2011
 12. SC Res. 748 (1992), 31 March 1992. (Available at: <http://www.un.org/documents/sc/res/1992/scres92.htm>) last time checked: 15.05.2011
 13. States Party to the geneva conventions and their additional protocols. Available in PDF version at: (<http://www.icrc.org/eng/assets/files/annual-report/icrc-annual-report-2009-states-party.pdf>) last time checked: 20.04.2011
 14. UN doc. A/C.6/218
 15. Fallo numero P. 457. XXXI 02-11-1995 Priebke, Erich Solicitud de Extradición -Causa N° 16063/94-. Párrafo 2 disponible en: (http://www.csjn.gov.ar/cfal/fallos/cfal3/ver_fallos.jsp?id=63467&fori=ROP00457.312) visto última vez en 20.05.2011

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs “*aut dedere aut judicare* attiecībā uz starptautiskajiem noziegumiem” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Domenico Ricardo Grazioso Davila _____ 23.05.2011.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Lekt. Māris Lejnieks.

Darbs iesniegts Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā 23.05.2011.

Metodiķe:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____. prot. Nr. __, vērtējums _____

Komisijas sekretār_: